

HRVATSKI
HRVATSKI

3-4
1994

PLANINAR

HRVATSKI PLANINAR CROATIAN MOUNTAINEER

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Godište 86
Volume 86

Ožujak–Travanj 1994
March–April 1994

Broj 3–4
Number 3–4

SADRŽAJ

Pismo predsjedniku Republike Hrvatske dr. Franji Tuđmanu	49
Srećko Božičević: Zaboravljene zanimljivosti Medvednice	51
Vlasta Kovač: Tisuću ljudi na Svetoj Geri	53
Krešimir Kedmenec: Vesele zgode na Žumberku	56
Ivica Marijanović: Biokovo internazionale	58
Veljko Vlahović: Učkom, Čičarijom i Istrom	60
Ante Baričević: Pustolovina biloglavog supa	62
Smilja Petričević: Marjan	63
Tomislav Pavlin: Zagrebački planinari nose križ za mir	64
Eugen Kumičić: Prije pedeset godina na izvoru Une	66
Leopold Gašpar: Ratno Sarajevo i planinari u njemu	68
Goran Majetić: Francuski središnji masiv	69
Drago Trošelj: Dobro jutro, Albanijo!	71
Dr. Ante Rukavina	76
Srećko Božičević: U spomen velebitskom zaljubljeniku	77
Krunoslav Milas: Uvijek prvi	78
In memoriam	80
Vlado Božić: Ledenica u Lomskoj dulibi	81
Vladimir Jagarić: Profesor Flek sprema se na Klek	83
Tomislav Jagačić i sur.: Preporod planinarstva u Moslavini	85
Dr. Božidar Nagy: Deset koristi od planinarstva	86
Milivoj Rihtarić: Planinarska kuća "Vagon" blizu Varaždina	87
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu	89
Speleologija	91
Publicistika	91
Sportsko penjanje i alpinizam	91
Vijesti	92

Slika na naslovnoj stranici:

Pod Višnjevicom u Gorskom kotaru

Foto: Anđelko Ivancić

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-41 000 Zagreb, A. Cesarca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Želimir Kantura, Jakša Kopic, dr. Milivoj Kovačić, prof. Krunoslav Milas, Tomislav Pavlin i prof. Josip Šintić

KOREKTOR: prof. Krunoslav Milas

Godišnja pretplata za 1994. godinu: dinarska protuvrijednost od 15 DEM (za inozemstvo dvostruko), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. Pretplata je moguća u dvije polugodišnje rate po 8 DEM

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-41 000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041/448-774 (8-14 sati). Fax 041/441-088. Izlazi u šest dvobroja godišnje. Prvi broj izašao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

SLOG I PRIJELOM: ELEMENT, Zagreb, Republike Austrije 11

TISAK: Štamparija "Spiridion Brusina", VI. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvornica boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/9201 od 16. 3. 1992)

Pismo predsjedniku Republike Hrvatske dr. Franji Tuđmanu

Veleštovani gospodine predsjedniče,

U osvit 120. obljetnice organiziranoga hrvatskog planinarstva neka nam bude dozvoljeno uzeti si tu slobodu te Vas, gospodine predsjedniče, najtoplije zamoliti za Vaše pokroviteljstvo ove proslave koja se ima održati 1994. godine na više mjesta diljem naše domovine.

Držimo uputnim izvijestiti Vas u glavnim crtama o počecima i daljnjem razvoju planinarstva u Hrvatskoj.

Godine 1874. osnovano je Hrvatsko planinsko društvo (HPD), prva hrvatska planinarska organizacija, koja je po mnogo čemu osobita.

Iako Hrvatska nema Alpa, ipak su Hrvati deveti narod (!) na svijetu koji je osnovao vlastito planinarsko društvo. HPD, kao i njegov nasljednik Hrvatski planinarski savez (HPS), odigralo je značajnu ulogu u hrvatskoj znanosti, kulturi, zaštiti prirode i u turizmu. Osnovano je sa znanstvenim pobudama okupljajući gotovo sve tadašnje ugledne znanstvenike i akademike u svrhu proučavanja nepoznanica u gorovitom dijelu Hrvatske. Značajno je i to što je od 13 članova osnivačke skupštine bilo 6 akademika, da su svi predsjednici Akademije do 1921. godine bili članovi HPD-a, a slično tako i sveučilišni profesori i rektori Sveučilišta. HPD je uz to utiralo puteve turizmu, jer je planinarstvo posvuda u svijetu bilo pretečom turističkih djelatnosti.

Planinarska je organizacija podigla 80 planinarskih kuća i skloništa. Do 1941. godine djelovala je također u Bosni i Hercegovini s nizom podružnica i 14 planinarskih kuća te najvišim hrvatskim planinarskim objektom — domom na Čvrsnici (V. Vilinac, 1900 m).

HPD je prvo u Hrvatskoj započelo s razvijanjem i njegovanjem smisla za zaštitu prirode, a HPS potiče i svesrdno bodri osnivanje nacionalnih parkova i rezervata pa je tako

i danas jedna od vodećih amaterskih organizacija u zaštiti čovjekove prirodne okoline. Njegova Komisija za zaštitu prirode djeluje i organizacijski u tom smislu već nekoliko desetljeća. Hrvatski su planinari dosad organizirali dvadesetak alpinističkih ekspedicija u sva svjetska velegorja. Usponom na najviše vrhove svijeta (Mount Everest u Himalaji, K2 u Karakorumu, itd.) Hrvatska se i na tom području afirmirala pred svijetom, jer takvi su usponi ravni olimpijskim zlatnim medaljama. Hrvatska planinarska organizacija obuhvatila je i razvila još dvije vrste športa koje su drugdje u svijetu samostalne: orijentacijski šport i športsko penjanje. I na tim su područjima postignuti zavidni uspjesi.

Specijalizirane djelatnosti, kao što su vodička služba, gorska služba spašavanja i speleologija također su dostigle visoku razinu i uspjeh. Tako je npr. 1993. godine otkrivena i istražena najdublja jama u Hrvatskoj i 11. po dubini na svijetu (Lukina jama na Velebitu).

Iz hrvatskog je planinarstva izronila još i zanimljiva poučna književnost koja predstavlja nimalo zanemariv, već hvalevrijedan doprinos hrvatskoj književnosti objavljivanjem brojnih putopisa, stručnih knjiga, vodiča, zemljopisnih karata, albuma, određenih zbirki te obilja fotodokumentacijskog materijala i publikacija. Časopis "Hrvatski planinar" koji izlazi od 1898. godine postao je žaristem planinarske književnosti u Hrvata te joj izborio status uz bok alpskih naroda.

Sve to svjedoči da naše planinarstvo nije običan šport, premda je HPS član HOO-a, nego organizacija koja neprestance doprinosi hrvatskoj kulturi i njezinu ugledu u svijetu.

Planinari su među prvima stali na branik domovine i istakli se u domovinskom ratu. Još i sada djeluje na Velebitu "Planinska satnija Velebit", a planinari pružaju hrvatskoj vojsci specijalističku obuku.

Značajno je da su hrvatski planinari dosad primili gotovo više priznanja u svijetu nego kod kuće. Tako je prigodom proslave

stoljetnice 1974. godine Međunarodni planinarski savez (UIAA) održao je svoju generalnu skupštinu u Delnicama u čast tom jubileju. HPS je već 1964. godine primljen u taj savez kao nacionalni savez, ali je uskoro istisnut nečasnim postupcima bivše Jugoslavije. Poslije osnivanja Hrvatske države HPS je prvi savez koji je primljen u jedan svjetski savez (UIAA), dana 28. rujna 1991. godine.

Prvi Hrvat koji je postao predsjednikom jednoga svjetskog saveza bio je planinar Ivica Piljić, predsjednik Međunarodnoga športsko-penjačkog saveza. Prvi i jedini trofej Međunarodnoga olimpijskog odbora "Sport and Environment" u Hrvatskoj dodijelio je njegov predsjednik, gospodin Juan Antonio Sama-

Predsjednik izvršnog odbora HPS
Darko Berljak, dipl. oec.

ranch 1993. godine jednom našem planinaru.

Eto, to bi bili uglavnome razlozi zbog kojih očekujemo i najviše pokroviteljstvo naše proslave.

Imajući potpuno razumijevanje, shvaćajući i uvažavajući svu ozbiljnost i prezauzetost u rješavanju svih državnih poslova i problema, ponadati nam se usprkos svemu tome Vašem odazivu ovoj našoj zamolbi te vjerujemo da Vaše iskreno razumijevanje, gospodine predsjedniče, izostati neće.

Unaprijed naša najiskrenija zahvalnost.
S veleštovanjem,

v. d. predsjednika HPS
Prof. dr. Zoran Gomzi

Zagreb, 24. siječnja 1994.

VISOKO PRIZNANJE HRVATSKIM PLANINARIMA

Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman pokrovitelj je naše proslave 120. obljetnice organiziranoga hrvatskog planinarstva

PROSLAVA 120. OBLJETNICE u subotu 21. svibnja u Ogulinu

Iz programa:

- Svečana akademija (u 11 sati)
- Posjet alpinističkom muzeju u frankopanskom gradu
- Uspon na Klek i otvorenje nove staze

Dobre željezničke veze iz Zagreba i Rijeke.

Osiguran autobusni prijevoz od Ogulina do Bjelskog.

Od Bjelskog do doma 40 minuta uspona.

Potanje obavijesti društva će dobiti okružnicom.

Zaboravljene zanimljivosti Medvednice

Dr. SREĆKO BOŽIČEVIĆ, Zagreb

1. Pilana Bliznec još jednom proradila

Kada je godine 1963. zagrebačke izletnike i planinare od podnožja planine do vrha Medvednice počela prevoziti žičara, počele su mnoge planinarske staze padati u zaborav. Oni pak, koji nisu odlazili žičarom, produžili bi ispod nje preko potoka Blizneca te se dalje uspinjali preko Njivica i Mrzljaka prema Puntijarki i staroj Rauhovoj lugarnici (današnjoj Hunjki). Nekadašnji put uz Strmopeč preko Prasice postepeno se zaboravlja. Stara makadamska cesta (danas asfaltirana) ostajala je tada samo za — isprva rijetka vozila, dok ih je danas u toku vikenda popriličan broj!

Prije prvog zavoja ceste nekada zvane "slemenska gradska cesta" — s desne i lijeve strane nalazile su se drvene zgrade s lugarskom kućom. Iz godine u godinu bile su neuglednijeg izgleda i oblika, što je dalo naslutiti da će se uskoro od sveopće nebrige i urušiti.

Malo je izletnika i planinara znalo da je nekada ovdje bila pilana, da je prva pilana sagrađena malo niže još 1836. godine, da se ovaj potok zove Bliznec i da je u prošlosti bio ispunjen brojnim vodicama koje su sačinjavale pravu mlinarsku koloniju. Obale Blizneca poznate su po tome što su se na njihovim strmijim dijelovima nalazili rimski kamenolomi; u jednome od njih nađen je i rimski oltar. Pilana potočara ili pilana Bliznec nazivala se i gradska pilana na Jukundovcu, postavljena 1898. godine ("Medvednica"

Branimira Gušića, Zagreb 1924, str.160). O ovom imenu trebalo bi razmisliti kod izrade nove topografske karte!

Uz pilanu je postojala i manja zgrada na suprotnoj strani ceste, zvana Mitnica. Nekada se spuštanjem brklje na cestu kontrolirao ulaz u grad Zagreb s ove njegove sjeverne strane. Pilana je radila desetljećima s pogonom na mlinsko kolo pokretano vodom potoka

Od ovog broja HP će prikazivati pojedine detalje planine Medvednice, koji su u proteklim desetljećima pali u zaborav, a danas se ponovo mogu vidjeti kao zanimljivosti što zavređuju našu punu pažnju.

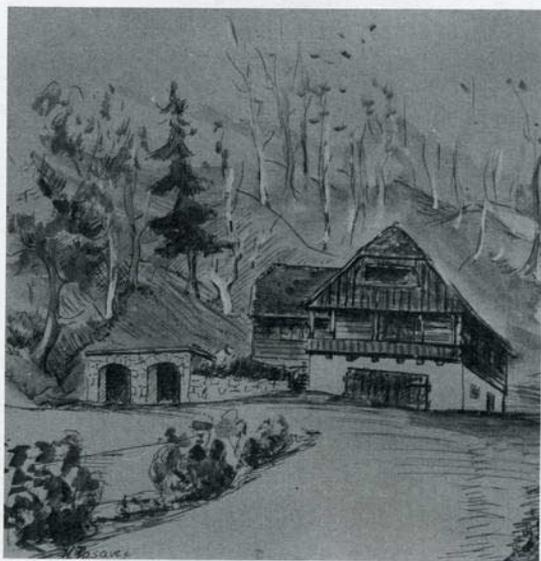
Blizneca. Godine 1936. taj je pogon zamijenila turbina, koja je izdržala sve do današnjih dana, uz prekid od oko 25 godina. Za vrijeme velikog nevremena godine 1978. snažni vodeni val uništio je glavnu branu i donešenim nanosom zatrpao donji dio pilane. Ona tada potpuno prestaje s radom, zgrade su napuštene i počinje ih uništavati zub vremena i nebrige.

Kada je na mjesto upravitelja Šumarije Zagreb došao ing. Herbert Krauthacker, na Medvednici se osjetilo da je došlo novo vrijeme. Šuma više nije samo šumarska već i onoga koji kroz nju prolazi sa željom da je koristi kao "zelena pluća" grada Zagreba i da u njoj vidi ili otkriva razne zanimljivosti iz prošlosti svoje planine.

Prolazeći svakodnevno prema vrhu Sljemen, novi se upravitelj zainteresirao i za ruševna zdanja uz staru lugarsku kuću na prvom zavoju "slemenske gradske ceste". Sve je zgrade dobro pregledao, izmjerio i posavjetovao se s kolegama svoje struke. Uz pomoć svojih radnika i ekipe suradnika voljne da potpuno ostvari njegove zamisli, uspjeh se vrlo brzo vidio. Drvena ruševna zdanja dobila su nov izgled, pilana je otkopana i oslobođena od nanosa, a turbina uređena i popravljena. Ona je vrijedan povijesni detalj iz industrijske prošlosti Zagreba. Izrađena je godine 1936. u radionici Ševček u Zagrebu, a ta je radionica bila preteča suvremene tvornice "Prvomajska".

Ing. Herbert Krauthacker, upravitelj šumarije Zagreb, pod koju spadaju i šume na Medvednici, rođio se 9. lipnja 1944. u Zagrebu, gdje je 1969. diplomirao na Šumarskom fakultetu. Od 1971. je zaposlen u Šumariji Zagreb, gdje je od 1985. upravitelj radne jedinice za iskorištavanje šuma, od 1990. zamjenik upravitelja i od 1992. upravitelj Šumarije Zagreb. Otkad je on na čelu Šumarije, u njoj je zavladao drugi duh i Zagrepčani su nakon dugogodišnje polemike sa Šumarijom o puštošenju šuma mogli zakopati ratnu sjekiru. Šumariji nije više prva briga sječa šume, nego njezino kultiviranje, a uz to i smisljeno osnivanje novih izletišnih točaka. (ŽP)

Lugarnica kraj pilane Bliznec

Slika: Ing. Karlo Posavec

Sada je turbina očišćena, popravljena i osposobljena za rad. U pilani se nalaze dva venecijanska gatera (jarmače), stroj za obrezivanje građe i stroj za brušenje pila. Pilanu je tehnički osposobio za demonstracijski rad vrstan majstor Vid Labaš koji je od 1957. godine i sam radio na ovoj pilani, posluživao gater i nadzirao rad turbine.

Crteže, natpise s objašnjenjem, vodeno kolo na drvenom zidu zgrade simboličnog značenja, izvor-fontanu, novi lovački dom i Mitnicu uređio je Karlo Posavec uz pomoć ostalih radnika šumarije. Radnici "Vodoprivrede" sanirali su korito potoka Blizneca iznad pilane pregradom za uspor bujičnih voda, te oblikovanjem proširenja uz potok pogodnog za odmor. Sada je niz novih sadržaja oživio ovo donedavno napušteno i zaboravljeno mjesto na podnožju Medvednice.

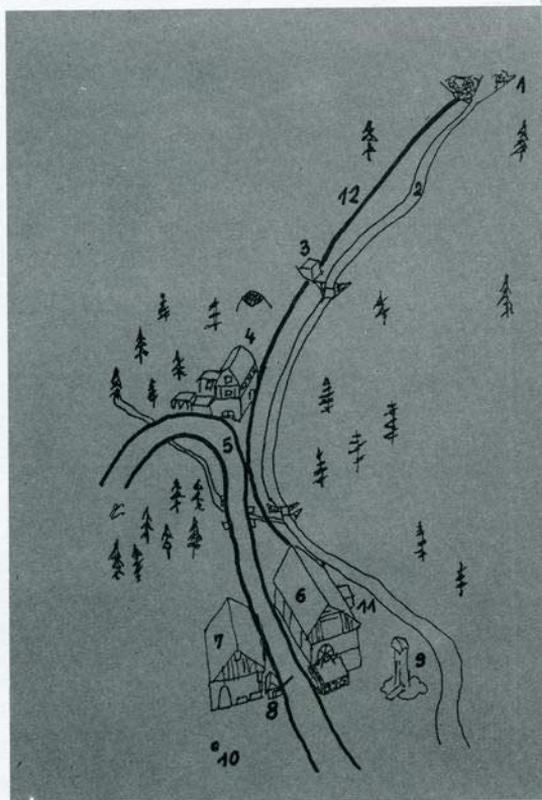
Danas se u pilani nalaze dva venecijanska

gatera (zvana jarmače), stroj za obrezivanje piljene građe i stroj za brušenje pila. Svojom novom postavom i izgledom današnja je pilana postala izuzetna vrijednost ne samo kao mjesto za koristan odmor i mladih i starijih različitih zanimanja, nego osobito za mlade šumare kao mjesto učenja i praktičnog upoznavanja s djelatnostima šumarske struke. Česte posjete i vidljiv interes građana dokazuju da su i troškovi uređenja bili korisni jer je pilani Bliznec udahnut nov život.

Kada još iza stare lugarnice Bliznec bude otvoren danas djelomično zarušen otvor s nekoliko desetaka metara betonom nadstvođene šupljine planiranog cestovnog tunela Zagreb — Kraljev vrh, bit će nabrojenim detaljima na ovom mjestu dodan i ovaj sadržaj, do sada posvema nepoznat mnogim stanovnicima Zagreba.

Da zaključimo! Kod prvog zavoja sljemenske ceste, ispod vidikovca na uzvišenju Strmopeč, od potpunog zaborava i nestajanja otrgnut je vrijedan detalj stare tradicije, čime je grad Zagreb dobio novu vrijednost i zanimljivost koja ga svojim sadržajem još više obogaćuje.

U idućem broju: Poučne staze po Medvednici.

1 vodena brana, 2 potok Bliznec, 3 vodospremnik, 4 lugarnica Bliznec, 5 cesta Zagreb-Sljeme, 6 pilana Bliznec, 7 lovački dom, 8 "mitnica", 9 fontana, 10 izvor, 11 turbina, 12 vodovod za turbinu

Tisuću ljudi na Sv. Geri

Svjetski dan molitve za mir u Hrvatskoj

VLASTA KOVAČ, Zagreb

Povod ovu napisu izuzetan je događaj koji se na inicijativu HPD "Kapela", Hrvatskog planinarskog saveza te Žumberačkog vikarijata, zbio u nedjelju 23. siječnja na 1178 m visokoj Sv. Geri, najvišem vrhu sjeverozapad-

ne Hrvatske. Pješice iz Sošica, a neki su išli i s karlovačke strane, onamo se tog dana uputila duga planinarska kolona da se na poziv sv. Oca Pape Ivana Pavla II. pomoli Bogu za mir u našoj domovini. "Da nije u vas bilo vjere u

Geodetski stup na Sv. Geri je 5 m s Hrvatske strane
Foto: K. Kedmenc

mir ne biste ni došli danas na ovaj vrh", rekao je don Živko Kustić, obraćajući se mnoštvu od oko tisuću ljudi, koji su kao u grčkom amfiteatru okružili grkokatoličku kapelu sv. Ilije na samoj hrvatsko-slovenskoj granici. Prošle godine ta srednjevjekovna gotička kapela, od koje su se bile sačuvale samo ruševine, lijepo je obnovljena i dobila je drveno nadgrađe kao zaštitu od vjetrova i kiše. Samo nekoliko metara dalje, na slovenskoj strani, rimokatolička je kapela sv. Jere od koje su se sačuvali samo temelji, sada konzervirani i ograđeni brigom slovenske župe Šentjernej. U nedjelju, 23. siječnja 1994. za improviziranim oltarom ispred kapele sv. Ilije na hrvatskoj strani, uz dva grkokatolička svećenika, don Živka Kustića kao predstavnika križevačke grkokatoličke biskupije i Milu Vranešića, župnika iz Stojdrage, misu je služio i rimokatolik fra Tomislav Duka, predstavnik Hrvatskog Sabora, a pozivu na zajedničku molitvu odazvali su se i slovenski planinari iz Metlike.

Bog je bio izuzetno milostiv tog dana pre-

ma planinarima i podario im plavo nebo bez ijednog oblaka. Sveta Gera je bila sva pod svježim snijegom koji su prtili oni hrabriji, što se uputiše prečacima. Većina planinarske kolone ipak se penjala nedavno sagrađenom novom cestom što iz Sošica vodi do samog vrha sv. Gere preko zaravanka zvanog Boljara. Prije planinara ovamo su došli karlovački predstavnici "Hrvatskih šuma" i cestu očistili ralicama, te zapalili krijesove da se planinari imaju gdje ogrijati kad se popnu na vrh gore. Hrvatska vojska na zamolbu HPS-a pripremila je za planinarske hodočasnike kanistere vrućeg čaja s limunom, koje je na vrh sv. Gere dopremio g. Josip Sakoman. Stigla je i policija, ali red su čuvali sami planinari, a dežurala je i prva pomoć i gorska služba spašavanja. Zastupljeni su bili i predstavnici hrvatskog tiska i Hrvatskog radija, dok su Slovenci poslali svoju televiziju. Na brdskim biciklima iz Budinjaka i Gornje Vasi po snježnim stazama stigla su čak četiri biciklista, među njima i Goran Škugor iz HPD "Kapela", koji je mjestično nizbrdo ipak morao pješke, gurajući bicikl, jer se cesta počela lediti. Bio je tu i Ivan Vucić, rodom iz Čitluka ispod Promine, član KUD "Željezničar" a od 2. siječnja 1994. i HPD "Željezničar", koji je zapuhao u svoj mišac s diplomom i sa svojom šibenskom kapom na glavi, crvenom i crnom svilom vezenom, izazvao opću pažnju. "Mišac, to je naš starijski instrument, pa sam ga donio ovamo gore da ga mladi vide i da se ne zaboravi naša tradicija", reče Ivan pokazujući fotografije sa svojih umjetničkih nastupa. Zamijećena je i ugledna povjesničarka Lelja Dobronić koja je također došla iz Sošica pješke, za razliku npr. od samoborskog gradonačelnika Antuna Dubravka Filipeca, koji se dovezao autom iako je planinar, no, kako reče, tog se jutra bio malo uspavao. Bio je tu gost iz Županije ličko-senjske, glavom župan Ante Frković, dok je zagrebačku županiju predstavljao Branko Rozman, šef kabineta zagrebačkog župana. Nakon bogoslužja su, uz pratnju gitara, otpjevali "Aleluja" mladići i djevojke iz netom osnovane samoborske "Bratovštine sv. Bernarda", koju su tako nazvali jer je sv. Bernard zaštitnik planinara. U pjesmi su im se pridružili mladi članovi HPD "Stanko Kempny" iz zagrebačke Kustošije, kao i mladi župljani iz župe sv. Mateja iz zagrebačkih Dugava. A svi, ma otkud bili, poznavali se ili ne, odatvaše se pozivu don Živka Kustića na kraju molitve te pružiše jedni drugima ruke kao simboličnu gestu kojom se priziva mir među ljudima. I ostade mnogima u mislima poruka

iz Knjige izlaska o Pobjedi nad Amalečanima što ju je za bogoslužja pročitala planinarka iz HPD "Vihor" Verica Thune: dok je Mojsije u molitvi držao visoko ruke, njegov je narod pobjeđivao, jer je Bog gledao na molitvu.

Planinarski molitveni pohod na Sv. Geru završio je nad jamom Jazovkom pored Sošica nad kojom je molitvu izgovorio fra Tomislav Duka. Spomenimo još i najavu vlč. Mile Vranešića, da će od početka proljeća, odnosno čim nastupe topliji dani, u kapeli sv. Ilije na vrhu Svete Gere, svake prve nedjelje u mjesecu od svibnja do listopada služiti misu u 14 sati, što je ujedno i poziv planinarskim društvima da pri planiranju izleta vode računa o tim datumima. Posebno spominjemo prošćenje u povodu blagdana sv. Ilije 24. srpnja, kada će misa započeti u 11 sati.

Poziv vlč. Vranešića, u čijoj su gostoljubivoj kući — župnom dvoru u Stojdragi, mnogi planinari već bili dobro došli i ljubazno dočekani gosti, dobar je razlog da se spomene i glavna prepreka koja danas onemogućuje

šire otvaranje Žumberka i Sv. Gere planinarstvu i izletničkom turizmu. Nedjeljom, naime, nema od Jastrebarskog redovite autobusne linije u pravcu Kršića, Pribića i Sošica. Postoji samo rani ZET-ov autobus koji u 4.30h, od Samobora vozi preko Stojdrage do Gornje Vasi, odakle se vraća u 19 sati, no vrijeme je prekratko da bi se stiglo pješice na Sv. Geru i natrag. Planinarski molitveni pogod u nedjelju, 23. siječnja, bio je moguć samo zahvaljujući iznimnom naporu i trudu koji je u ostvarenje te zamisli uložio Josip Šintić iz HPD "Kapela", pročelnik komisije za propagandu HPS, te Andrej Lapajne, pročelnik promičbe žumberačkog dekanata. Rezultat su bila četiri autobusa puna putnika. Osim njih, na parkiralištu u Sošicama, još su bili parkirani autobusi HPD "Vihor", HPD "Željezničar" i HPD "Japetić" iz Samobora te autobus kojim su se dovezli učenici iz samoborskih Ruda. Iz popisa putnika vidljivo je da su u pohodu sudjelovali planinari čak 26

Obnovljena kapelica Sv. Ilije na Sv. Geri s ove strane granice (dva planinara desno su na slovenskoj strani)
Foto: K. Kedmenec

ili više planinarskih društava, uz brojne izletnike koji su iskoristili priliku da organizirano pođu na ovaj privlačni izlet. Zaslužili su da ih se posebno spomene osmoro članova HPD "Klikun" iz Pleternice koji su u pola noći od subote na nedjelju krenuli u Zagreb, dočekali na željezničkoj postaji jutro, pa se na starom Savskom mostu ukrkali u planinarske autobuse, da bi po povratku sa Sv. Gere i Sošica u Zagrebu u vlaku proveli i drugu noć, te u ponedjeljak ujutro, pospani ali zadovoljni, osvanuli na svom redovnom poslu.

Uspjeh ove akcije, koja je ujedno bila i prvi veći planinarski pohod u godini obilježavanja 120. godišnjice hrvatskog planinarstva, možda će biti poticaj za uspostavljanje nedjeljne autobusne izletničke linije u pravcu jugoistočnih padina Žumberka, do Sošica, odnosno krašičko-pribičanskog kraja. Ovuda

uostalom HPD "Kapela" planira trasiranje i označavanje planinarskog kružnog puta Žumberkom "Kolijevka hrvatskih biskupa", koji bi počinjao u Krašiću, gdje je rodna kuća i muzej posvećen kardinalu Alojziju Stepincu, a završio u Pribiću gdje je rođen sadašnji nadbiskup zagrebački kardinal Franjo Kuharić. Tu na početku kružnog puta još su i Jezerine, rodno mjesto biskupa Juraja Jezerinca, a put vodi i kroz Hrženik, gdje je rođen i još mu stoji rodna kuća, akademik i suosnivač HPD-a Josip Torbar, koji je također bio svećenik, a čiju ćemo 170. obljetnicu rođenja obilježiti ove godine početkom travnja. Kružni planinarski put obuhvatit će i sve žumberačke župe iz kojih potječu brojni grkokatolički biskupi, slavni znanstvenici, kao što je povjesničar Tade Smičiklas, generali i mnogi drugi znameniti ljudi. No, o tome drugi put.

Vesele zgode na Žumberku

KREŠIMIR KEDMENEĆ, Zagreb

Već smo dugo vremena supruga i ja planirali pohod središnjem dijelu Žumberka, poglavito njegova najvišeg vrha, Svete Gere. Kako smo toplije dane već iskoristili za hodanje po Alpama, preostali su nam oni hladniji, na kraju sada već prošle, 1993. godine.

Kao vodič najbolje su nam poslužili članci Vladimira Jagarića, objavljeni u ovom listu posljednjih nekoliko godina, pa budući da se čitateljstvo "Hrvatskog planinara" tako već vrlo opširno upoznao s imenom i zemljopisnim obilježjima Žumberka, odmah prelazim na opis veselih zgoda.

Dakle, jednoga maglovitog jutra sredinom prosinca krenuli smo iz Zagreba "starom" cestom prema Krašiću, i dalje, preko Kostanjevca i Oštrca, do Sošica. Na sjevernom izlasku iz sela prestaje asfalt, ali uz cestu nailazimo na učestale markacije i putokaze za Sv. Geru, pa smo zavojitom ali širokom šumskom cestom produžili još koji kilometar do sutjeske rječice. Nakon raskrižja šumskih cesta, od kojih ona desna vodi do doma na Vodicama, produžili smo još malo ravno i, neposredno prije prelaska ceste preko Suvaje,

parkirali se uz cestu. Iako je nedavno prije ovog izleta padao snijeg, moglo se tom cestom još neko vrijeme, no mi smo nastavili pješice, slijedeći snažne tragove automobilskih guma prema predjelu zvanom Boljara.

Magla je ostala za nama iznad i oko Zagreba i u dolini, a već nas je prije Sošica obasjavalo snažno sunce na beskrajno plavom nebu bez ijednog oblačka. Slijedeći automobilske tragove naišli smo na nekoliko parkiranih kola i njihovih vlasnika, lovaca. Međusobno smo se pozdravili i nastavili dalje. Prošli smo Boljaru i tada počinje razdvajanje nedavno prokrcene šumske ceste i markirane kratice. I dok smo razmišljali hoćemo li priti snijeg kraćom ali strmijom markacijom ili činiti to isto na duljem ali blažem šumskom putu, iz šume izađe neki lovac i počne pričati o krdu divljih svinja što se upravo nedavno ovuda prošetalo te o nekom zbunjenom medvjedu koji ne spava iako bi već u ovo doba godine trebao biti u svom zimskom brlogu. I šeće se negdje uokolo, a oni ga bezuspješno

traže. I još je naglasio da je taj medvjed vrlo razdražen. Budući da spomenutih životinja nismo niti vidjeli, niti čuli, ljubazno smo stričeku lovcu zahvalili na obavijesti i krenuli dalje cestom. I tako još stotinjak metara. A onda smo na do tada nedernutom snijegu počeli primjećivati sve više tragova koji su preko šumske ceste vodili iz jednog dijela šume u drugi dio. Kako su tragovi noge bili broja većeg od 50, ubrzo smo zaključili da je bolje prekinuti našu ekspediciju i što žurnije se vratiti do polazne točke (parkiranog auta). To smo odmah i učinili. Frustracije zbog neosvojenog vrha liječili smo kratko se sunčajući na zaravanku ispred (zatvorenog) doma na Vodicama.

Iz maglenog mora u ravnici uzdizali su se otoci: Klek, Bjelolasic a i Risnjak. Najdalji vrh toga dana bio je slovenski Snežnik, a najbliža Petrova gora. Iako sam vrlo miroljubivi ljubitelj prirode, toga nedjeljnog poslijepodneva sam požalio što nemam sa sobom kakav top većeg kalibra...

Tjedan dana poslije došlo je do spomenutog parkirališta poviše Sošica malo veće društvo, nas sedmero (svi iz PDS "Velebit"), sa dva zagađivača prirode. Zagađivače smo uredno parkirali i krenuli polako za markacijama. Lovaca je bilo i ovaj put, čak više nego tjedan dana prije, ali se nije pričalo o divljim svinjama i medvjedu, a niti smo na već pomalo otopljenom snijegu primjećivali neobičnih tragova. Nakon nekoliko presijećanja ceste izašli smo markiranom stazom iz šume i po livadama došli do planinskog hrpta blizu vrhu. Prošavši još jednu "štreku" kroz visoku bjelogoricu, pred nama se ukazala četvrtasta, glomazna zgrada, okružena živicom — vojarna sa slovenskom posadom, smještena na padini kojih pedesetak metara od granice na hrvatskom tlu. Markirana staza je uskoro

izašla na slovensku šumsku cestu koja vodi do vrha. Vojarna pri tom ostaje s lijeve strane. Za "uspomenu" sam napravio nekoliko snimaka te vrlo ružne vojne zgrade. Slovenski mi je vojnik uzvratilo na isti način. Čak i malo većom mjerom, jer se koristio teleobjektivom. Nigdje nema ni slova o zabrani snimanja, jedino na ogradi piše da je ista minirana. No, ionako je nismo namjeravali doticati.

Slovenska šumska cesta ide po samom hrptu i uskoro prolazimo s lijeve strane geodetskog stupa koji označava vrh, 1178 metara nad morem. Dakle, vrh Sv. Gere je nekih pet-šest metara na hrvatskoj strani. S desne je strane, također pet-šest metara, devedesetometarski odašiljač. Ni njega nismo doticali, premda nije miniran. I tada, nakon ukupno sat i tri četvrt hoda, dolazimo pred crkvicu Sv. Ilije, prije nekoliko godina konzervirane i zaštićene krovom. Njenim blago postavljenim krovom koristimo se kao ležajem za kratkotrajno sunčanje (oprosti Bože!), a na pojavu malo hladnijeg vjetra bježimo u zavjetrinu. Ubrzo po slovenskoj cesti, sa slovenske strane, dolazi neka slovenska obitelj, očito u nedjeljnoj šetnji, sa psom. Najprije domoljubno razgledavaju ruševine crkvice Sv. Jere sa slovenske strane, a tada prelaze granicu i smjeste se na klupama ispred "našeg" Sv. Ilije. Kao i mi, i oni vade sendviče i jedu. Dramska napetost raste. Tko će prvi spomenuti granicu... Jednominutni muk prekine netko sa slovenske strane primjedbom o neugodnom položaju nekog tehničara na odašiljaču, koji se upravo uspeo na vrh antene i nešto popravljao. Ubrzo smo se suglasili da je hrbat jedina prava granica i dobrosusjedski odnosi ponovo su uspostavljeni. Samo je njihov pas malo mokrio čas po jednoj, čas po drugoj strani granice.

Sv. Gera: lijevo vojarna na hrvatskoj, desno TV toranj na slovenskoj strani

Foto: K. Kedmenec

Biokovo internazionale

IVICA MARIJANOVIĆ, Imotski

Dok mu se približavamo, gledam ga onako silnog i moćnog, uzdignutog iznad svih uokolo, izabranog od Bogova da svjedoči Tvorca za one koji imaju oči da vide. Gotovo uvijek pri susretu sa njim zatitra u dubinama duše, uz bljesak slutnje o svijetu apsolutne ljepote. Biokovo...! Brda i vrhunci oko njega tek su valovi zemlje uzburkani igrom ovog diva. Gledam ga sa divljenjem, dok vijugamo zmijolikom cestom prema Zagvozdu, a zatim nedaleko prema istoku do zaseoka Brzice. Odmaknuti od ceste, sa tek nekoliko kamenih kućica što umiru polako i dostojanstveno uz svoju planinu, od čijega kamena postadoše, zajedno sa starčadi koja nije željela u gradske krletke kamo nestade mladarija. Pokušavaju sinovi da ih dosele, da im pokažu kako su uspjeli u životu, ali korijenje koje pustiše u kamenu bi jače i oni se vratili zovu biokovskom. Dica stoga dođu vikendom obaći roditelje i obnoviti uspomene na prošlost i život naporan ali sretan. Napora je sada manje, ali sreće...!?

Oblačno je ovo nedjeljno jesensko jutro. Lavež pasa, pokoji meket iz pojata i zvuk teća i bronzina što se preturaju u pripremi objeda koji slijede, prekidaju tišinu što se prostire uokolo. Povjetarac što povremeno sklizne niz planinu i zašuška krošnjama, zove nas gore, k sebi, da nam odzviždi svoje melodije.

— E heej...! — oglasi se Jozo Brzica, stasita ljudina pedesetih godina; jedan od onih što se poda stare dane vrata na komine od kojih davno pobjegoše.

— Ajte, popijte štogod — hita ka nama prepoznajući nas; da malo proljudikamo i tako barem zakratko prikrati dosadu iščekivanja dok se podignu vikendaši kojima valja ugovoriti popodnevnice buće, ili briškulu i trešet.

— Fala, nismo ti jutros od toga.

— Ma ajte, ima lipa vina, rakije, suvi smokava... — navaljuje Jozo dalje.

— Oću li narizat štogod... pečenice, lipa pršuta...?! — izbacuje posljednje adute, čudeći se i žalosteci se pomalo što odbijamo takvu "lipotu" zarad mukotrpnog pješčenja.

U njegovo vrijeme u brdo se išlo iz "potribe a ne od bisa".

— Ma pusti, sinoć se arčilo priko načina pa idemo malo na zrak — pravdamo se diplomatski da ne obezvrijedimo ponuđene darove.

— A, dokle ćete danas?

— Nismo ti od velika odanja. Vrime je šarovito, pa ćemo izać samo do Kaoca ako se bude dalo — obznanjujemo naš cilj, kumeći prstom ka malom platou, kojim dominira omalena kamena lugarnica izgrađena još za "stare Austrije". Kako se priča, bijaše u igri kao moguće lječilište tuberkuloze za princa Ferdinanda, a skonča neslavno nakon jedne oluje, koja poplaši nečijeg vola. Ostavljen na ispaši on uđe unutra kroz nemarno prtvorena vrata, te se nađe na stubama koje vode na kat. Stube se urušile pod njegovom težinom, što jednu životinju izbezumi, te učini takvu štetu za trodnevna "tamnovanja" da nije bilo više volje za obnovu. Uskoro led učini svoje, te napukoše i vanjski zidovi, a lugarnica osta kao meta gromova Svetog Ilije sa istoimenog obližnjeg vrha.

Ostavljamo Jozu da vrebina drugu "žrtvu"; možda kakva okašnjela lovca (sad je sezona) što "ide samo malo proodat", jer takvi u pravilu nisu protiv čašice rakije i zeru čakula, a mi se upućujemo stazom napravljenom i podaziđivanom leđima naših ljudi koji bi u doba carevine bili uhvaćeni u krivolovu ili nedozvoljenoj sječi te bi ih se kaznilo sa dan ili dva rada, ovisno o počinjenoj šteti. Danas se o stazi brinu lovci; tuda iznose na magaradi ili konjima sve što im je potrebno za lovačku kućicu sagrađenu nedaleko od lugarnice.

Dok zamičemo na stazi, a svakodnevi život ostaje dolje u dubini, počinju za mene radosni trenuci mira i tišine koji ispunjavaju prirodu uokolo. Osjećam uvijek ushit kada se nađem suočen sa čistom, jednostavnom, nepatvorenim prirodom. To su trenuci transa i utonuća u vječno sada. Kroz guste velove materije i racionalne svijesti probijaju se zrake beskrajne mudrosti nesvjetsnog i intuicije.

Lovačka kuća na Kaocima (1107 m)

Foto: J. Vukosav

Slutnja o smislu i svrsi svega prisutnija je tu nego u časovima svakodnevnice. Utihnemo li načas zvona našega velikog Ja, priroda će nam pričati o tajni života: kroz šum vjetra, žubor potoka, huk slapa, kliktaj orla, svježinu jutra, iznikli cvijet proljeća — beskonačno kao što je i ona sama.

Danas neće biti ništa od moje hodajuće meditacije jer je sa nama Bariša. Puna ga je planina, a jeka okolnih brda što se igraju njegovim glasom čini ga bučnijim. Ne ide često — samo kada prekardaši sa cigaretama eto ti ga k nama s obaveznim: "Oćemo li momci sutra...? Ajmo malo proodat! Nešto ste se ulinili", kao da je on taj koji stalno hoda u planinu a ne mi. Malo uspije vidjeti od planine i okusiti njenih čari jer mu gotovo cijeli put prođe u pričanju — najčešće u monologu.

Bezbrojne su zgode u kojima je on glavni lik ili barem sudionik, pa priča neprestano teče. Zavidljuje njegova energija dok s ruksakom na leđima mijenja uloge koje tumači, uživljujući se u njih glasom i pokretom. On se zaista ispuše u planini.

Lugarnicu smo ugledali nesvjesni puta što smo ga prošli, zaneseni Barišininim zгодama. Lavež što se začu iz pravca lovačke

kućice, nedaleko odatle, ispuni nas radozna-lošću, te se uputismo ka njoj.

— Valjda će kogod imati cigaru — reče Bariša, obznajući tako da je i ovaj put pobijeđen i da od ostavljanja "duvana" nema ništa.

— Valjala bi sad jedna... — doda Parlov kojeg muče slične muke.

Psi nas "svečano" najaviše kada se kroz nekoliko časaka nađosmo na pogled kućice, pred kojom se odmara skupina od pet-šest ljudi.

— Ma koji su tebe vrazi natrali u Bijakovu moj Bariša — oglašio se postariji čovjek iz društva.

— E, di si Ivaću, ljudino moja... — uzvratilo Bariša, iznenađen malo što sreće poznanika, ali se brzo pribra pa nastavi:

— A evo izašao san malo sa mojin prijateljnjim, planinarima — reče pokazujući na nas. Gledali su u nas kao u neku rijetku divljač, jer ni njima nije išlo u glavu da bi se nekome dalo iz čista mira "odat po Bijakovu". Upoznajemo ostale, među kojima bijahu dva Talijana iz Milana, koji su ovdje s vodičem u lovu na divokoze. Ivać i ostali su domaćini; zaduženi da iznesu stvari do kućice, naganjaju divokoze i brinu se da gostima ne bi "valilo ni tičijega mlika".

— Milano...! Zvone Boban! Grande fuzbalero! Kroatija — sasus Bariša rafalno, snažno se rukujući.

Si, si... — odgovaraju Talijani smješkajući se.

— Jesu li manili išta? — pita Bariša ne prekidajući još rukovanje.

— Đavla će oni crnoga manit — komentira Ivać njihovu lovačku vještinu.

Bariša načini zatim prstima znak rogova, te ih stavi iznad čela imitirajući tako divljač:

— Niks, aa...?! — ubaci malo njemačkoga (“ma to su svitski ljudi”).

— Niks... — odgovore, tražeći očima vodiča.

Ovaj stade objašnjavati pokazujući na nas, našto se Talijani zainteresirale. Kada još Vlačić ubaci naš stalni adut da “imamo čovika što je zadio prvi rvacki barjak na

Mont Blanc, najviši vrh Evrope”, pokazujući na Joška, zainteresirale se i Ivać i društvo. Talijani su planinarili u mladosti, pa se zapodijeva planinarsko nadjačavanje — tko je gdje bio.

Dok se nižu nazivi mjesta iz planinarskih početnica, primjećujem kako nas sada društvo pred kugicom gleda sa uvažavanjem, jer eto, i to odanje nije bez veze. Razgovor se rasplamsavao, ali nažalost, već je vrijeme da lovci pođu, budući da moraju stići na trajekt. Ostajemo još; vrijeme je malo ljepše i neće biti kiše. Bariša je iskoristio time-out dok se pričalo o alpinizmu da “jednu zapali”, uživajući i u cigareti i u mucu koja se očitavala na licu Parlova dok je vodio boj sa sobom — zapaliti ili ne. Napunivši “svoje baterije”, Bariša se ponovo “baci” na nas:

— Vako san ti je nike godine, brajo moj...

Učkom, Čičarijom i Istrom

VELJKO VLAHOVIĆ, Zagreb

Dugo željeni put Učkom, Čičarijom i Istrom konačno smo ostvarili od 17. do 21. srpnja 1993. godine. Za Karla, Stjepana, Vinka i Veljka mjesec je dana prije toga protekao u pripremama. Proučavali smo literaturu, turističke vodiče, zemljopisne karte, planinarske dnevničke, vozne redove i sve drugo što bi nam moglo koristiti. Naprtnjače spremne za petodnevno putovanje bijahu poprilično teške, jer su dopunjene spavaćim vrećama i šatorom.

Polazak je planiran noćnim brzim vlakom u 2,10 za Rijeku. Već na Glavnom kolodvoru u Zagrebu bili smo iznenađeni. Nakon pola noći u Karlovcu je oglašena opća opasnost zbog topovskog napada odmetnika na grad, pa je promet za Rijeku usmjeren preko Ljubljane. Ipak smo i u toj situaciji imali sreće, jer su granične formalnosti i putovanje kroz Sloveniju tekli glatko.

U Rijeku stigismo oko 8 ujutro. Prvim autobusom krenuli smo za Lovran, odakle počinju oznake Riječkog planinarskog puta. Zig transverzale nije više u gostionici “Lovran”, kako stoji u dnevniku, već u Turističkom društvu. Budući da ljetne vrućine nisu ugodne za uspon, pošli smo autobusom do Lovranske

Drage. Na prvom smo se koraku susreli s problemom markacija, jer je taj put, posebno na dijelu prije spoja s putom iz Lovrana, vrlo slabo markiran. Kad smo se već pobjegli teškoća, pojavio se Vlado Cvjetković iz Lovrana, košarkaš, koji uspone na Učku često koristi za jačanje tjelesne kondicije. Pridružio nam se i do Poklona bio vrlo dobar vodič. Zahvaljujemo mu.

Na prekrasnoj livadi u blizini Izviđačkog doma, odakle se pruža očaravajući pogled na Vojak i Suhi vrh, dočekalo nas je iznenađenje: zrele trešnje. Nismo odoljeli, pa put nastavismo zamusani sokom slatkih plodova. U trinaest sati prispjeli smo na Poklon, odakle smo nakon odmora nastavili na Vojak. Nakon sat vremena bili smo sretni što se nalazimo na najvišem vrhu planine opjevane pjesmom hrvatskih čakavaca. Bijaše mi posebno drago što sam usponom na Vojak, a poslije istog dana na Planik, konačno završio transverzalu “Po planinama Hrvatske.”

Pogled s tog, 1401 m visokog vrha bio je prekrasan. S istoka more, a na zapadu Istra

sa svojim gradićima. Pogled na sjever usmjerili smo prema Planiku, našem sljedećem cilju.

Po povratku na Poklon pozdravili smo ljubaznu domaćicu i krenuli prema Čićariji. Zanimljiv je to kraj. Bregovi su niži od Učke, više je pašnjaka, ali, nažalost, bez ovaca i pastira.

Završni uspon na Planik (1273 m) bio je naporan. Naprtnjače su nas pritiskale, umor je rastao. Ipak, malo prije osam navečer stigismo na vrh. Prije mraka imali smo još sat vremena i želju da stignemo do kuće na Koritima koju održava HPD "Glas Istre". Na dionicama, posebno krčevinama, tražili smo pravu stazu. Već je padao mrak kad smo, idući cestom bez markacija, čuli glasove. Stigli smo do kuće na Koritima, prepune planinara iz Pule. Ljubazni domaćini ponudiše nas ukusnom "paštom".

Nedjelja je osvanula vedra. Livade na Koritima bile su pokrivene rosom. Vrlo rano, kad se stijena Brajkova vrha zrcalila prvim zrakama izlazećeg sunca, dežurna planinarka Darinka Vladić ponudila nas je kavom. Na odlasku zahvalismo planinarima uz poziv da im mi budemo domaćini kad požele obići planine oko Zagreba.

Dobro obilježenom stazom stigli smo za nepun sat u selo Brgudac, odakle nastavismo za Semić. Nakon Semića i posjete ulaza u Semičku jamu (koja je prilično zagađena smećem), prestaje naš čisto planinarski dio puta, a nastavlja se pješačenje Istrom. Željeli smo upoznati Istru kakvu još nismo poznavali.

Pred nama su se redala istarska sela i gradići sa svojim znamenitostima: Hum, "najmanji grad na svijetu", taj divni spoj povijesti i duševnog mira, sedam kilometara dugačka nezaboravna "Aleja glagoljaša" s devet glagoljskih spomenika, do Rače, gradića sa tri srednjovjekovne crkve. Zatim Dvigrad s ruševinama velikog grada Moncastela, uništenog u XVII. stoljeću koliko kugom toliko i ratovima, pa Sveti Petar u šumi, jako benediktinsko, a onda pavlinsko kulturno središte.

Bili smo i u glavnom gradu Istarske županije, Pazinu, gdje posjetismo Pazinsku jamu (Fojbu). Nakon Berma i crkve Sv. Martina s freskama iz XIV. stoljeća, vidjesmo i najimpresivniji gradić Istre — Motovun Velog Jože s njegovim dobro uščuvanim zidinama i uličicama punim mira, ljepote i tišine. A sa zidina mu stere se pogled na dolinu Mirne, te plodne oaze valovitih polja koja se spuštaju do samog mora.

Zatim Istarske Toplice i Buzet, a onda vlakom za Lupoglav, pa pješice u Opatiju preko Veprinca, toga povijesnog bisera kuda je prije izgradnje tunela vodila jedina cesta preko Učke.

Dok su oko nas promicala svjetla gradića i sela, nastavismo iz Rijeke večernjim brzim za Zagreb. Prepuni dojmova, pomalo i umorni, do Zagreba smo pripričavali zgone s ovoga 130 kilometara dugačkog pješačenja Učkom, Čićarijom i Istrom. Tek tada smo pomalo shvaćali koliko je lijepoga u ta četiri dana izraslo u nama.

Ovih dana izlazi iz tiska knjiga Željka Poljaka

"HRVATSKA PLANINARSKA KNJIŽEVNOST"

*Sadržaj: Uvodni povijesni esej
Antologija izabranih tekstova
Biografski leksikon 120 pisaca
Slikovni prilozi u boji*

Format 17x24 cm, proširano, naslovnica u boji, opseg oko 300 stranica, predviđena cijena oko 50 000 HRD. Izdavač: Hrvatski planinarski savez.

Posebna pogodnost za naše čitaoce:

Pretplatnik koji je uredno namirio pretplatu za 1994. godinu ima pravo na jedan primjerak knjige uz povlaštenu cijenu od 30 000 HRD + 5 000 HRD za preporučenu poštansku pošiljku (ako knjigu ne podiže osobno u poslovnicu Saveza).

Uvjet: uplata mora biti izvršena najkasnije do 15. svibnja.

Način uplate: u gotovini u poslovnicu Saveza (Kozarčeva 22, 9-14 sati) ili čekom (općom uplatnicom) na račun HPS broj 30102-678-5535, s naznakom: za knjigu. Istom uplatnicom može se poslati i pretplata na časopis u iznosu od 15 DEM (dinarska protuvrijednost), s naznakom: HP 1994.

Pustolovina biloglavog supa

ANTE BARIČEVIĆ, Sukošan

Događaj o kojem pišem, potvrđen slikom što je gledate, vrlo je zanimljiv i istinit. Paklenički biloglavi orao (sup) pred vratima obiteljske kuće u Starigradu Paklenici!

Na pakleničkom i širem podvelebitskom području u proljeće 1988. osvane krasan dan. Još zarana sunce je granulo po vrhovima i do orlovskih izba, u klancu se čuje gukanje golubova, a narod niže uz more još je uvijek u sjeni. Da ne gubi dan, ovaj se sup zaputi za lijepoga jutra u svoju avanturu — otisnu se s pakleničke stijene preko Starigrada i Podvelebitskog kanala da potraži hranu negdje u kamenjaru otoka Paga. Ali ovoga puta se nije obistinila ona narodna "po jutru se dan poznaje". Istoga dana popodne na Podvelebit se sručila velika bura. Primoran natrag u Paklenicu, orao se zaputi preko mora uz buru i izmoren orkanskim paklom nad Kanalom sunovrati se u samo more. Prepusti se slučajnim ribarima koji ga izvukoše na svoj čamac i dovezoše ukraj mora.

U krilima potpuna nemoć, u pogledu začuđenost, uz povremeno puhanje na novu okolinu. Sretan sam bio što sam ga uspio slikati, ali slušajući njegovo puhanje odmah mi je bilo jasno da se ovaj biloglavi sup ni izmoren olako ne da. Ni uz umorna krila, tu, pred vratima obiteljske kuće, ne odriče se svoje čudi i ne prihvaća život koji traži promjenu njegove naravi. Stoga ga odvezoh u Malu Paklenicu i postavih na jednu stijenu. Nakon nekoliko trenutaka orao podiže krila i poleti na stijene, u svoju visinu. Ne htjede se krstiti imenom drugim, već i dalje ostade biloglavi sup sa svojom čudi i vanjštinom.

Nevjerojatno ali istinito: u mojoj praksi ovoga doba (svećenik sam) samo ovaj SUP u kraju u kome se zateče ne htjede promijeniti ime. U njemu povremeno puše ostavši i dalje sup i to biloglavi iz Paklenice.

Njegovoj oporbi danas se divim i njemu jedinom čestitam.

Marjan

SMILJA PETRIČEVIĆ, Zadar

“...i kada se više ne budem mogao penjati po vrhuncima...ostaje mi Marjan...on mi je tu na dohvat ruke sa svojim vertikalama i okomicama...jer penjanje je dio mene i mog življenja...”. Tako nešto, u tom stilu, izjavio je naš poznati alpinist Stipe Božić.

Nisam ni slutila da će i meni ostati Marjan kao utjeha, ali ne njegove vertikale i okomice, jer ja nisam nikakav penjač, već mi ostaju samo njegove kozje staze i stazice. Iako su Kozjak, Mosor i Biokovo blizu, za sada su mi nedostupni, zdravlje mi ne dopušta. A Velebit? On je negdje daleko, daleko iza mene, gubi se i nestaje u izmaglici, da bi se opet pojavio i zagorčao mi ovo ionako gorko životarenje na betonu. Mogu se zavaravati koliko hoću, mogu pokušavati misliti na bilo što drugo, mogu tuliti, zavijati, urlati, plakati, sve mi se isto hvata. Lov na zaborav je uzaludan. On je tu i sjećanja na velebitske staze, šume, gudure, stijenje, stalno su prisutna i javljaju se poput boli, nekad jače nekad slabije. Već kad sam prvi put, a pogotovo drugi i treći put stupila nogom na tu planinu, osjetila sam da sam postala njen ovisnik, a tek Stap! Moj prvi dolazak na Stap bio je da sam zinula od čuda. Japa se samo nasmijao i rekao: “Kaj veliš, a?” Ostala sam zadivljena, očarana, začarana kada sam pogledala oko sebe tu prekrasnu visoravan omeđenu stijenama predivnih oblika, kada sam vidjela te ponosne stoljetne bukve, osamljene usred polja, i ruševine nekadašnjeg življenja. Osjećala sam kako se to mjesto uvuklo u moju dušu, u moje misli, u moje srce, ukratko: zavoljela sam taj komad divljine kao što sam zavoljela planinu, prirodu, šumu. I vuka, i medvjeda, i poskoka.

Ali eto, kako veli Stipe, tu je Marjan. Lijep na svoj način. Nema u sebi one surovosti planine, a ipak ima nešto u sebi što nosi obrise planine i nešto što te vuče u svoj zagrljaj da ti pruži mir i utjehu.

Nedjelja. Nigdje nikoga. Jutro. Starim ulicama Vele Varoši, što me nostalgčno

podsjčaju na poslijeratno gladno djetinjstvo, vrlo brzo sam stigla do vidilice. Kozjak, Mosor, Omiška Dinara, plavičasto Biokovo, planine lijepe poput lijepih žena što su se prostrle i izranjaju iz morske površine.

Ulazim u židovsko groblje, jedno od najstarijih (1573.g.). Prođe poneki šetač, zalaje pas i opet tišina šume. Agave, ponosne i dostojanstvene, što umiru uspravno. Putokazi, asfaltirani putevi, stepenice. Ne zanimaju me.

— Hej, šjora, nije vam to nikakav put — dovikne netko iza mene, vidjevši da grabim kroz šumu i gustiš.

— Nema veze — odgovorim. — Kud pošla da pošla, stići ću do vrha, a dalje ne mogu. Stižem na vrh. Hrvatski barjak. Puca vidik: prema sjeveroistoku crn, prema jugoistoku opet crn. Dime se crne perjanice prema plavom nebu. Gospode, ako netko zapali Marjan! Oslobodi me Bože i Sv. Ante takvih crnih misli. Ne daj Bože crnu smrt ovoj ljepotici od planinice. Ali znam da ne bi bilo nikakvo čudo da se i Marjan počne dimiti, jer je previše lijep, previše ga volimo a da ne bi izazvao ljubomoru i zavist onih monstuma što nose ljudsku kožu i imaju ljudski oblik, a još se uvijek kreću tu među nama. Sačuvaj nam, o Gospode, ovo malo zelenih površina što nam ostade čitavo od one zvjeradi s Istoka.

Sjedim na klupi. Misli su mi daleko. Maestral čarlija u borovim iglicama. More i bijeli brodovi. Otoci legli kao plave ribe pa se odmaraju na morskoj površini koja nježno miluje njihove stijene. Odnekud je doletjela kuštrava smeđa lopta lepezastih ušiju, pa laje i laje. “Maza, Maza!” htjela sam viknuti, ali ne! To nije bila Maza, to je bilo neko drugo pseto, lijepo i nestašno kao i ona.

Sunce je već polako krenulo prema zapadu kada sam se digla i krenula dolje, kroz šumu, prema sjeveroistoku.

— Hej, kuda ćete, nema tu nikakve staze niti puta, staza silazi više desno, povika mi netko.

— Nije važno, odgovorim iz šume. Svi putevi vode na more. Kretala sam se preskačući kamenje, probijajući se kroz drače, šikaru i borovu šumu. Iza mene, oko mene, blizu mene dopirali su glasovi ljudi koje toliko volim, koji mi stravično nedostaju. Negdje opet mi se učinilo da to Maza laje, da me traži, da nas traži, jer kada idemo u šumu, kada se raštrkamo po šumi ili razvučemo u kolonu po planini, ona uvijek trči od jednog do drugog da vidi jesmo li svi na broju. "Luceeee, ej Lucee... heloop" — vjetar donosi glas koji me doziva iz beskrajne te se gubi i nestaje u šumi. Suze u očima. I bol.

Spuštam se polako. I borovi i borići, drače i šikara, sve božje travke i travčice, biljke i biljčice, sve je tu. Sve živi mirno i skladno, svak svojim životom; netko ima malo više prostora, netko malo manje, a ipak su tu zajedno. Zašto se mi ljudi ne možemo ugledati u biljke i naći smisao života u zajednici življenja? Zašto smo ovako prokleti, što nas to tjera da ubijamo jedan drugoga i da jedan drugome vadimo oči i srce? Zašto smo

ovako proketo zapetljeni u ratove i uništenja? Stigla sam do ceste. Projuri poneki automobil, inače je vožnja automobilima zabranjena kroz Marjan. To je najpametnija ideja koja je nekome sinula u ovom stoljeću. Ipak se nađe po neki "invalid" (u glavi), koji "bidan" ne može hodati pa mu se treba vozikati po Marjanu. Bilo bi mu pametnije da iziđe iz kola i sjedne na prvu klupu, nego da jurca okolo u tom limenom tovaru. "Trim staza" — piše na jednoj tabli. Oдох i ja tom stazom. Mimo mene bi projurio poneki trkač brzopugaš. I ja pokušam potrčati, ali vrlo brzo mi srce počne lupati kao stara kanta, pa sam se vratila prijašnjem tempu hoda.

Jedna srušena kamena koliba. I druga. Treća pokrivena. Podsjetile su me na velebitske kolibe, na one kamene ruševine gdje je moja duša ostala zarobljena. Opet skupina trkača. Poneki šetač dolje na cesti. I zatim nigdje nikoga. Mir i tišina kao u planini. Poželjela sam da ostanem tu, u ovoj šumici, sve dok prokleti svijet ne ode k vragu a i ja zajedno s njim.

Cesta. Asfalt. Drugi put ću nekom drugom stazom opet na ovaj naš divni Marjan.

Zagrebački planinari nose križ, za mir

TOMISLAV PAVLIN, Zagreb

Odluka je bila čvrsta: na 260. zavjetnom hodočašću grada Zagreba Majci Božjoj Bistričkoj, u Mariju Bisticu, nosit ćemo drveni križ, za mir! Budući da smo planinari, planinari vjernici, krenut ćemo istim putem kao što su nekada polazile skupine hodočasnika — od zagrebačke Katedrale. Iako je u posljednje vrijeme, zbog urbanizacije, uobičajen početak hodošaća iz Čučerja, mi ćemo preko Medvednice. To je stari hodočasnički put, kojim su se kretali naši preci, među njima i pokojni kardinal Alojzije Stepinac. Put je dalek i

naporan. Treba hodati od jutra do navečer i sudjelovati do kasno navečer u prigodnim obredima, ali smo se zavjetovali i ne smije nas ništa spriječiti usprkos svim teškoćama. Nosit ćemo veći drveni križ od Katedrale do Marije Bistrice i opet natrag do Katedrale u trodnevnom hodočašću. Svi ćemo moliti za mir da bismo tako odagnali zlokobnu pticu rata što se nadvila nad našom Domovinom.

Bilo je rano ujutro oko pet sati kada smo krenuli od Katedrale preko Nove Vesi, Mihaljevca i Gračana do kapelice Majke Božje

Kraljice Hrvata na Sljemenu. Kod kapelice iznad Činovničke livade već se sakupilo prilično ljudi koji su, da bi skratili put, na Sljeme došli žičarom. Svi smo sudjelovali u misnom slavlju što ga je predvodio naš planinar župnik, vlč. g. Slavoljub Jelinek, dobro znan svim planinarima kao sljemenski župnik. Često nam je znao otisnuti pečat kontrolne točke "Planinarskog puta po Medvednici". Danas je u ovoj neslužbenoj točki našeg pohoda u kapelici bilo najviše riječi i pjesme za mir, pod vodstvom velečasnog Jelineka. Mi smo pjevali Majci Božjoj Bistričkoj:

*Dobra nam navek ostani
zmoli nam pri Sinu
da od vsega zla obrani
nas i Domovinu!*

Divan sunčan dan učinio je naš pohod radosnim, a po šumskoj hladovini put je bio ugodan. Naš se drveni križ selio u koloni s ramena na rame planinara Vihoraša, Zantlijaša, Željezničara, Končarevaca, pa članova HPD "Zagreb-Matica" i "Stanko Kempny" iz zagrebačke Kustošije. Prešli smo preko Hunjke i stigli do skretanja puta za Lipu. Putem je bilo puno molitve i pjesme. Koliko je samo bilo simbolike u zajedništvu s križom! Planinari su ljudi dobre volje i zajedništva i najljepše im je zadovoljstvo kada su zajedno, bez obzira na vjeru, narodnost ili zanimanje. Putem smo mislili na nekadašnje teške trenutke sreće ili olakšanja, kada smo ugledali svjetlo spasa u nekom planinarskom domu ili pastirskom stanu. Mislili smo i na nezaboravne susrete u planini s ljudima koji nisu uperili pušku prema nama, već su nam pružili ruku na pozdrav i pozvali nas u svoj skromni dom, da zajednički sjednemo i popričamo uz pucketanje vatre s ognjišta. Volimo planinu u kojoj neće biti pucnjava ni porušenih kuća i sve naše su misli bile o miru.

Nastavili smo dalje putem pod Tepčinu špicu i u dolini ispod nje vidjeli hodočasnike koji su dolazili iz Čučerja po jakom suncu. Opazili smo i posebno dragog hodočasnika te ga pozdravili s posebnim poštovanjem. Znali

Kardinal Franjo Kuharić s hodočasnici

smo da on nosi svoj nevidljiv križ dugi niz godina, kako danas u Mariju Bisticu, tako i na čelu crkve nas Hrvata. Bio je to naš uzoriti kardinal g. Franjo Kuharić. Znali smo da je on i planinar, da je bio na najvišim vrhuncima Velebita, no danas mu je po vrelom suncu vjerojatno bilo teže. Na njegovu licu vidjesmo znak upornosti i vjere. Pozdravili smo ga i pjesmom, pa nastavili cestom do Laza, gdje smo se okrijepili vodom. Kod kapelice Sv. Ladislava svi smo se okupili da krenemo zajedno prema svetištu Majke Božje Bistričke. Među nekoliko stotina hodočasnika, na čelu naša skupina nosi drveni križ.

Ovogodišnje hodočašće u znaku jubileja grada Zagreba

Pozivamo sve planinare da sudjeluju u trodnevnom hodočašću u Mariju Bisticu, od 9. do 11. srpnja ove godine, jer ćemo i opet nositi križ za mir. Svoj dolazak najavite (radi osiguranja noćenja i dostave programa) organizatoru pohoda: HPD "Stanko Kempny", Tomislav Pavlin, NFŽ 27b, 41020 Zagreb, tel. 041/640016

Stigli smo u svetište predvečer, i tako je prvi dio hodočašća bio završen.

U Mariji Bistrici smo ostali do ponedjeljka ujutro, kada smo s križem na ramenima krenuli natrag. Trebalo je stići navečer u Katedralu. Stigli smo preko Laza, Marije Snježne, Markuševca, Mihaljevca i Nove Vesi. Pred Katedralom smo se susreli sa skupinom, koja je izabrala put preko Kašine i Sesveta. Križ na našim ramenima nije bio kao u nedavnim mračnim vremenima ciljem napada niti su njegovi nositelji bili napadani.

Pozdravljan od razdraganih ljudi, zasjao je u svom svjetlu, nagovješćujući slobodu i mir. Na kraju našeg puta, navečer u Katedrali, obećali smo da ćemo naš križ, ako mira ne bude, i dalje nositi svake godine istim putem sve dok naše molitve ne budu uslišane i dok mir ne zavlada u našoj Domovini.

Bilo je to u srpnju 1991. godine. Križ smo nosili i 1992. i 1993. godine, jer mir nije zavladao u svim dijelovima naše Domovine. Tih godina išli smo na hodočašće u Mariju Bistricu s križem na ramenima u još većem broju.

Prije pedeset godina na izvoru Une

EUGEN KUMIČIĆ, Zagreb

1. rujna 1944. Pregledavši radove na popravku ceste*) u blizini mjestanca Suvaje a imajući nešto vremena, zaputim se, koristeći se tom prilikom, do nedalekog izvora rijeke Une.

Prešavši kameni mostić ostavim ono nekoliko kuća što čine Suvaju. Koračam polako cestom i za kojih desetak minuta skrenem uzanim puteljkom među grmljem i vrbama prema izvoru.

Uz put brza voda veselo žubori preko

ispranog šljunka. Krasan je dan rane jeseni. Nebo je bistro i puno plavetila. Šuma tek što se malo ožarila crvenom, žutom i smeđom bojom. Grmlje je puno bobica i plodova u svim bojama. Rumeni šipak prevladava.

Na ulazu u mali tjesnac stislo se nekoliko kućica i dva mlina. Put se blago uspinje i nakon nekoliko zavijutaka zakreće oštro na lijevo među visoke, strme i sive stijene, na kojima se tu i tamo priljepio koji oskudni grmečak.

*) Tijekom 1944. godine popravljali su pripadnici postrojbi Državne radne službe cestu Bihać-Donji Lapac-Srb-Knin, kao jedinu tadašnju prometnicu za Dalmaciju.

Zađem u sjenu i odmah osjetljivo zahlađi. Voda se ovdje probija među odronjenim kamenjem praveći brzice i slapove. Kamen se mjestimično tijekom godina izgadio i zaoblio, a negdje ga je opet voda izrovala, prošupljila i nagrizla. Gusta se mahovina svagdje uhvatila uz rub. Preko ljeta, kad je bilo malo vode, mahovina se osušila i sada je neke neodređene sivo smeđe boje.

Put se priljubio uz liticu. Opet zavoj i puta nesti. Svršava u mlinu koji je na pol uklesan u stijenu. Žlice kotača okreću se neumorno a mlinsko kamenje jednolično udara i muklo šumi.

Pred mlinom sjedi djevojka na pragu. Prede vunu i vješto okreće vreteno velikom brzinom, oslinivši svaki čas prste. Začudeno me gleda znatiželjnim crnim očima. Pa da, rijetko zalazi stranac ovamo, a osobito danas. Na moj upit ima li puta i može li se do samog izvora, ustane i pusti me u mlin, jer se samo tako može dalje proći. U mlinu još veći šum. Kotači se okreću i sav mlin podrhtava. Sve je posuto finom bijelom prašinom. Čas-dva ostanem u razgovoru, a onda se provučem na stražnoj strani mlina kroz vratašca i popnem vlažnim sklizavim ljestvama do velikog žljeba koji navodi vodu u mlin. Od svuda curi i prska, tako da sam za čas mokar. Gore na uskom, kamenom, metar i pol širokom rubu žljeba zastanem. Na drugu stranu, odakle vijuga nogostup, vodi mokro brvno obraslo mahovinom. Održavajući ravnotežu na razne načine prebrodim i tu zapreku te nastavim stazicom među stijenama.

Sve se rubom dalje penjem, tu i tamo skaćući s kamena na kamen. Čuvam se skliških mjesta da mi se tlo pod nogama ne odroni i da ne završim u nepoznatoj hladnoj kupelji. Uska se dolinica pri kraju proširila, tvoreći neki kotlić, u kome se pod okomitim stijenama smjestilo neveliko jezero tamno zelene boje. To je izvor rijeke Une. Ona tu odmah poput rječice izvire iz jezera praveći nekoliko manjih slapova.

Opazim da nisam sam. Mala pastirica od kojih dvanaest godina tu pase koze. Začudeno me gleda, no nakon kraćeg skanjivanja konačno mi prilazi.

Odnekale probilo se sunce u taj kutak dolinice i voda u jezeru zaiskrila. Bacam kamenje u vodu i ona muklo zapljuskava. Pastirica mi pripovijeda kako je jezero vrlo duboko, kao da mu niti dna nema.

Sjedim na kamenu i promatram krugove na vodi kako postaju sve veći i širi. Koze skakuću po stijenama brsteći ono malo čuperaste trave ili koji okljaštreni grmić.

Vrijeme odmiče i moram natrag. Nerado se dijelim s ovim tihim, samotnim mjestom.

Istim putem, ali sada brže, stignem do mlina. Oprostim se sa djevojkom, koja još uvijek prede sjedeći na pragu, i opet izlazim iz sjene na sunce.

Bistra rječica neumorno romoni i teče, da se uskoro spoji s nekoliko potočića i onda nastavi svoj dalek put kroz duboke usjekline i doline, sve dok ne izađe među pitome brežuljke i prostrana polja, da bi se na kraju sljubila sa Savom.

Izvor Une 1. rujna 1944.

Foto: E. Kumičić

Ratno Sarajevo i planinari u njemu

LEOPOLD GAŠPAR, Pirovac

Djelovanje i ponašanje planinara u tom gradu predstavljaju svojevrsnu epopeju. U Sarajevu, gradu u kojem je bilo gotovo nemoguće ne biti planinar ili jednostavno posjetitelj Trebevića, Jahorine, Bjelašnice, Igmana, Crepoljskog, teško se bilo pomiriti sa činjenicom da upravo s toga planinskog vijenca paklena oružja bljuju kišu granata na grad. Kad sam prošlog ljeta, nakon doživljenog pakla uspio otići iz Sarajeva, u brzini sam ostavio svoj planinarski dnevnik, i danas s tugom mislim na nj. Svakodnevno mislim na ljude koji su tamo ostali, patnike koji unevjereno trče da bi izbjegli granate i snajperske hlice. Na ljude koji pri samom kraju 20. stoljeća vuku vodu na improviziranim kolicima i sijeku ostatke stabala u parkovima. Mislim na mjesto gdje smo se sastajali prije polaska na Bjelašnicu. Prostrani prostor pred Zemaljskim muzejem danas je brisani prostor smrti, prazan i pust.

I u takvim prilikama planinar Drago Bozja, glavni nositelj ideje da se i u nemogućim uvjetima održi za te prilike blještavi spektakl proslave 100. obljetnice planinarstva u BiH (u prosincu 1992), svakodnevno sa svojom Tonkicom srdačno ugošćuje i dijeli posljednje zalogaje s prijateljima planinarima koji ga posjećuju.

Danil Pavičević, dugogodišnji tajnik Planinarskog saveza BiH, unatoč svakodnevnoj brizi za djecu koja nemaju što jesti, svaki dan prolazi putem smrti do improviziranog

sjedišta Saveza na Hrasnom. Među ljudima s kojima sam godinama surađivao na planinarskom području, ne znam ni za jednoga da se kompromitirao postupcima mržnje ili zla. Jedan neuki čovjek, ali prirodno veoma mudar, reče mi neki dan ovdje u Pirovcu kod Šibenika gdje provodim izbjegličke dane, da dobro pozna Bosnu i da u njoj nema druge podjele ljudi osim na dobre i zle. I dodao: "Ono što ja znam, Gospe mi, većina je dobrih."

I gle, za tih 16 mjeseci rata što sam ih proživio u Sarajevu, došao sam do posve istoga zaključka kao i on. Svi moji planinari ostadoše nepromijenjeni, plemeniti, neopredjeljeni, univerzalnih shvaćanja, iako su mnogi od njih doživjeli teške trenutke i bolne tragedije. Meho Šehić je u svojoj kućici pružio utočište za nekoliko planinara "bez obzira na nacionalnost". U sablasnoj i maglovitoj zimskoj noći Drago Bozja je branio neki jasen od ljudi koji su ga htjeli posjeći. Nisam se bojao njihova bijesa i jednostavno sam stao na njegovu stranu. Obranio sam Dragu, a on je obranio stablo, i još mnogo što uz to.

Gladna starica ljutito ruži vlasnika dobro ugojena psa, jer ljudi nemaju što da jedu, no jedan joj se planinar suprotstavlja riječima: "Gospodo, nemojte ružiti cuku, on nije glasovao ni za koga".

Zanijemili smo od bola kada smo prvih dana rata čuli da je uništena ljepotica na krasotici — dom Kozja luka na Treskavici — i kad smo doznali o tužnoj sudbini domova na Šavnicima, vrhu Bjelašnice, Bobovcu, Ravnoj planini, Ozrenu, Prenju, u okolici Zenice, Višokog, Kreševa, Travnika... Tek što je PD "Šipad" dovršilo kuću iznad Mokrog, opljačkana je i spaljena.

Najviše, ipak, bole smrti, kao ona Ane Pehar, kćeri doktorice desetkašice. Ili smrt Ivice i Mile Bodnaruk koji su desetljećima išli pod ruku visovima Prenja, Čvrtnice, Treskavice. Isto su tako pod ruku nosili vodu i hranu prijateljima i rođacima, otkidajući sebi

100

STO GODINA PLANINARSTVA U BIH

od usta. Granata ih je pogano i zločinački raskidala negdje u Pofalićima.

Ali, gle čuda, u kongresnoj dvorani Holiday Inna uređenoj nadljudskim naporima, i u pokrajnim dvoranama, postavljena je izložba slika s planinskim motivima Vinka Jurića-Dalme i planinara fotografa. Gosti su prepunili dvorane, gotovo neko nestvarno raspoloženje, mješavina prkosa, sjete, nade, radosti. Suze u očima. Jedni su tu uz druge, stara, srednja i mlada generacija planinara.

Razmišljam o čudesnoj nevidljivoj sponi što veže posjetitelje toga skupa i druženja. Iz tih ljudi, usprkos svemu što se zbiva, zrači nada u ponovni život.

Pišem ovo u silvestrovske noći, u jednome osamljenom pirovačkom odmaralištu. Izlazim na terasu u ponoć, gledam obrise brda na obzorju iza kojeg je Bosna i ljudi u njoj.

Francuski Središnji masiv

GORAN MAJETIĆ, Karlovac

Massif Central (Središnji masiv) planinski je kraj u središnjem dijelu južne Francuske. S prostrane visoravni (oko 40.000 km²), s otprilike 1000 m n.v. uzdiže se sedamdesetak kupa ugaslih vulkana, sa čijih se padina uglavnom zrakasto šire i usijecaju riječni tokovi. U reljefnom smislu, Središnji masiv je dio starog europskog gorja koje je nastalo nabi- ranjem za paleozoika prije oko 300 milijuna godina. Na sjeveroistok se od Središnjeg masiva odvaja paleozojski Variscički planinski luk Vosges (Vogezi) i Ardennes (Ardeni), a prema sjeverozapadu Armorički planinski luk koji čine pobrđa Bretanje i Normandije. Za narednog geološkog razdoblja, tercijara, tektonskim pokretima i intenzivnom vulkanskom djelatnošću nabrane strukture Središnjeg masiva razlomljene su i snižene. S prestankom vulkanizma i zbog modeliranja egzogenim procesima tijekom suvremenog geološkog razdoblja kvartara, masiv je postupno za-

dobivao svoj današnji reljefni oblik i visinu. Kao ostaci vulkanske djelatnosti u reljefu su sačuvani manje ili više erodirani vulkanski stošci, jezera nastala u začepljenim kraterima ugaslih vulkana te brojni termalni izvori. Središnji masiv građen je ponajviše od metamorfih stijena: gnajsa, škriljavaca i granita te sedimentata vulkanskog tufa, ali se u jugozapadnom dijelu javljaju i karbonatne stijene čiji je odraz na površini kraški reljef sa svim karakterističnim pojavama kao što su kanjoni (npr. kanjon rijeke Tarn), špilje, jame.

Područje Središnjeg masiva ima jako izraženu kontinentalnu klimu zbog slabog utjecaja Mediterana i Atlantika; zime su hladne, pa i oštre, s mnogo snijega, a ljeta topla i suha. Zahvaljujući svom središnjem položaju, unatoč razmjerno maloj visini (nižoj od 2000 m) i godišnjoj količini padavina od tek 850 mm, Središnji masiv je glavna razvodnica Francuske. Tu izviru Garrone (Garona), Dordogne

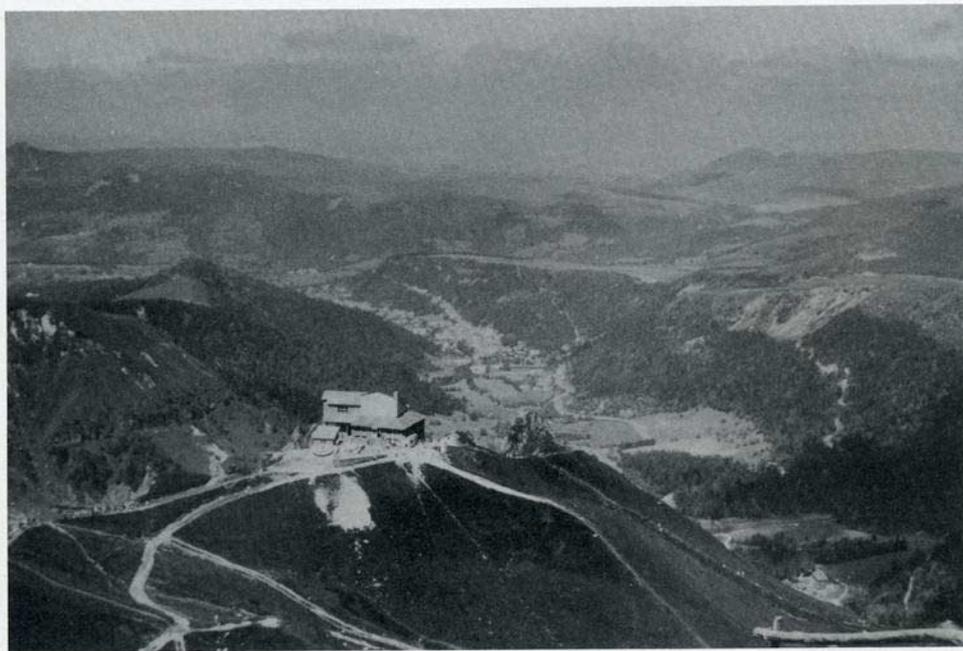
(Dordonja), Loire (Loara)... Od prirodnih je resursa, osim vodom (brojna umjetna jezera za hidroelektrane), prostor Središnjeg masiva bogat metalnim rudačama i drvom (šume su u dolinama, a vulkanske kupe obrasle su travom). To su bili razlozi vrlo razvijenog srednjovjekovnog fužinarstva. Danas su rudarstvo i industrija u ovoj planinskoj regiji Francuske locirani samo u blizini većih rubno položenih gradova kao npr. Clermond Ferrand (Klermon Feran). Glavne gospodarske grane regije su stočarstvo, prehrambeno-prerađivačka industrija (naročito proizvodnja sireva), a sve više i turizam, lječilišni, zimski i camping turizam. Zbog središnjeg položaja, blizine velikih gradova i povoljnih klimatskih uvjeta Središnji masiv je prije Alpi bio središte zimskih sportova. Tu su velike i svjetski poznate toplice Vichy (Viši) te brojna manja izletnička mjesta uz termalne izvore (npr. La Bourboule) ili skijališta (npr. Le Mont-Dore).

Premda je danas uglavnom dobro prometno povezan cestovnom i željezničkom mrežom s ostalom Francuskom i usprkos novijim gospodarskim poticajima, Središnji masiv je rijetko naseljen, depopulacijski kraj.

Najviši vrh Središnjeg masiva je Puy de Sancy, 1886 m visoka kota ugaslog vulkana Mont-Dore u sjeverozapadnom planinskom području Auvergne (Overnj). Ističu se

i Plomb du Cantal (1858 m) te susjedni Puy Mary (1786 m), Mont Mézenc (1754 m) i Lozère (1702 m).

Puy de Sancy, u prijevodu Bunar Sansi, nalazi se oko 35 km jugozapadno od Clermond Ferranda. U okolici planine smješteno je nekoliko kampova, najviše uz jezero Chambon's Lac, koji služe kao ishodišne baze za izlete. U ljetnim mjesecima kampovi su doslovno pretrpani domaćim i stranim gostima. Uz jezero je i istoimeni gradić te velika ruševina srednjovjekovne utvrde Murrola — prava turistička atrakcija. Iz Chambona se autom može otići u obližnji slikoviti gradić Mont-Dore. Otuda se vidi Puy de Sancy, nalik na zelenu četku o koju se raščešljavaju vjetrovi. S kraja doline do pod sam vrh vozi gondola. Njome se na ostatke nekadašnjeg vulkanskog kratera uspinju obitelji s malom djecom, penzioneri, damice u štiklama, ugladeni i lijeni turisti svih uzrasta iz raznih krajeva svijeta, naružani fotoaparatom i kamerama. Planinska manjina najčešće se uspinje od samog gradića sjeverozapadnim padinama, prvo šumskim puteljkom, potom pašnjacima i naposljetku uskim grebenom do završne stanice gondole i restorana, odakle do vrha ima tek pet minuta lagana uspona. Na vrhu je kameni stup oko kojeg je za lijepa vremena poprilična gužva.

Pogled s Puy de Sancya (1886 m) na sjever prema gradiću Mont-Dore

Foto: G. Majetić

Vidici se tada pružaju na gotovo čitav Središnji masiv i dio Pariškog bazena na sjeveru. Silazak u Mont-Dore moguć je sjeveroistočnim blagim i nepošumljenim padinama na kojima su podignute skijaške žičare. Nekoliko kilometara zapadno od Mont-Dorea isplati se razgledati slikoviti gradić La Bourboule s

termalnim izvorima.

Koga put nanese u ovu zemlju ugaslih vulkana ili, kako ih domaćini često zovu, "bunara" neka se uspne na neki od njih. Nekada davno to su bili vatreni otoci usred oceana, a danas su atraktivna planinarsko-turistička oaza.

Dobro jutro, Albanijo!

Mirè mëngjesi Shqipërisë

DRAGO TROŠELJ, Našice

Nacija je ukupnost ljudi ujedinjenih zajednicom sudbine u zajednicu karaktera

Oto Bauer

Poslije jednodnevnog boravka u Tirani među potpuno nepoznatim ljudima, izašao sam kasne tople večeri iz vlaka u Durresu (Drač). Do autobusnog stajališta dopratio me neki zbunjeni i uplašeni suputnik, vjerojatno opterećen teškim prošlim i neizvjesnim sadašnjim vremenom. Odvezao sam se starim i pretrpanim autobusom prema plaži, misleći kako ću najvjerojatnije prenoćiti uz more. Već u autobusu primijetih upitne poglede i po tko zna koji put ponovih odgovor na radoznalo pitanje:

"Odakle ste?"

"Ja sam iz Hrvatske" (Unë jam nga Croatia).

Čuđenju svih prisutnih u autobusu nema kraja, a pravo uzbuđenje nastaje kada se uvjeriše da sâm putujem po Albaniji i da ne želim noćiti u hotelu već na obali, gdje se tako intenzivno zapaža jedinstvena želja ljudi za napretkom i silna potreba da im idući dan bude uspješniji i bliži nekom samo njima jasnom cilju. Ubrzo se oko mene stvorio velik krug različitih znatiželjnika. Tek kada se pojavio mlađi čovjek nekako običnog ponašanja i izgleda, osjetim toliko potrebnu sigurnost.

Bilo mi je jasno da je to "autoritet" tog dijela grada, jer se desetak i više glasova njemu obraćalo s osobitim poštovanjem:

"Tu je neki iz Croatie i hoće spavati na plaži".

"Si quhesh?" (kako se zoveš?)

"Drago".

"A ja sam Amet. Možeš spavati kod mene." – reče mi ugledni stranac vrlo ljubazno.

Hodao sam za njim noću između skromnih i siromašnih nastambi, tipičnih za Albanace, kroz predgrađa bez svjetla i ikakve urbaniziranosti. U Ametovoj kući, zaštićenoj visokom ogradom, primljen sam gostoljubivo, pa nisam htio razmišljati o kvaliteti jela koje mi je odmah ponuđeno. Dugo u noć sam okupljenima oko velikog stola natkrivenog lugošom bijelog i već zrelog grožđa (ruš) određenog za komovicu, govorio o svemu što ih je zanimalo.

Iduće jutro umor od prethodnog dana ostavio sam u čistom moru okruženom prekrasnom pješčanom plažom, koja je zapravo dio gotovo 400 km duge albanske obale Jadranskog i Jonskog mora. Velik je broj kupaća u

*Gore: Albanski narodni junak Skenderbeg
Dolje: Muzeum kombétar "Gjergji Kastroti
Skenderbeg" u Kruji*

tipičnim europskim kostimima i lako primjećujem ljepotu Albanski. Moju pozornost ipak više privlače različiti betonski ili poluželjezni bunker i razmješteni na plaži ili uz kuće, bez reda i pravila. U poslijepodnevnoj šetnji toga dana opazio sam da je mnogo tih utvrda u samom gradu i uz ceste, željezničke pruge, mostove. Najviše ih je, dakako, na prilazima u Tiranu, gdje ih je sigurno na tisuće. Nažalost, te ružne, uglavnom betonske građevine postaju dio krajolika i zasjenjuju ljepotu i turističku atrakciju pejzaža. Jedan od razgovorljivih Albanaca priopćuje zanimljiv podatak da je Albanija mogla materijalom ugrađenim u bunke riješiti svu potrebnu stambenu izgradnju, a ovaj oblik egzistencijalne sigurnosti čini se primarnim.

U Tirani, kao ni u Draču, nema semafora, pa automobili, od kojih su mnogi muzejske vrijednosti, svojim zvukom opterećuju okoliš i uobičajeno kretanje ljudi u tom lijepom gradu. Tražio sam u gradu bilo kakve znakove i dokaze vladavine ilirske kraljice Teute, za čijeg su vladanja Rimljani prvi put prodrli u ovaj prostor, da bi 167. godine osvojili cijelu zemlju i ilirsko pleme Albana od kojeg i potječe ime Albanija. Potkraj 6. stoljeća u zemlju počinju prodirati Slaveni, a potom su se tu mijenjala različita carstva, da bi se tek tijekom 13. stoljeća, u njenim sjevernim područjima, počela formirati prva samostalna

Planina i tvrđava vječno spojene

Foto: D. Trošelj

feudalna država, sa sjedištem u gradu Krujè. Kako su Turci počeli prodirati potkraj 14. st., albanski feudalski ubrzo su priznali suverenitet sultana.

Ustanci albanskog naroda protiv Turaka dostigli su vrhunac u oslobodilačkoj borbi Shenderbega (Kastriotića) od 1443. do 1468. Taj beg postao je simbolom Albanije i gotovo nema grada ni značajnijeg trga bez kipa toga izuzetnog ratnika, uvijek u istom obličju – na velikom konju, s mačem i buzdovanom. Ipak mi je ostalo pomalo nejasano, kada sam nakon devet dana napustio Albaniju, zašto se baš albansko oštro alkoholno piće moralo nazvati po tom nacionalnom junaku. Zbog istine ili mita o tom velikom junaku uputio sam se u Kruju autobusom i to cestom koja vodi prema Skadru (Shkodra).

U autobusu do Fuškruje opet sam bio "objekt" radoznalih pogleda i upita koji ne jenjahu ni nakon što su putnici karakterističnog folklornog albanskog izgleda saznali odakle sam. Cijena autobusne karte je zaista, kao i kod vlaka, gotovo zanemariva (za vrijednost 1 DEM može se vlakom ili autobusom putovati oko 140 km). U Fuškruji konačno započinjem i planinarski program, jer sam do Kruje (nekih 12 km) išao pješke vrlo suhim i pustim krajolikom bez vode i drveća. U

daljini sam vidio planinu ispod koje se kao orlovsko gnijezdo stisnula Kruja, gradić građen u uvjetima planinske goleti stepenasto, na padinama. Na nešto prostranijem platu smjestila se starija Kruja. Slično je to i u legendarnom i slikovitom Beratu (koji je također buduća turistička atrakcija) kao i u mnogim drugim starim gradovima i tvrđavama (kalaje). Na lokalitetu stare Kruje vrlo sam se iznenadio izgrađenom i uređenom muzeju najviših arhitektonskih i muzejskih vrijednosti. Upravo zadivljuje svojom ljepotom i neobičnošću. U povjerenju su mi rekli da je to djelo sina Envera Hoxhe. I ovaj gradić je inače u znaku Skenderbega, čija golemo figura na konju motri cijeli prostor ispod planine.

Dan je bio neizmjerljivo topao, zrak je ttrao od usijanja što je dolazilo od sunca i planine. Tek popodne krenuo sam uskom i strmom kozjom stazom prema grebenu planine. Trebalo mi je dobrih 2 i pol sata ubrzanog hoda i stotinjak gutljaja vode i razrjeđenog zraka do grebena planine, odakle sam upirao pogled prema dalekoj obali mora, ali još više u bezbrojne vrhove središnjeg albanskog gorja. Još uvijek topao dan pretvarao se u sumračje kada sam u povratku došao do prvih kuća i razmišljao što mi je dalje činiti. Prespavati u

planini – bila je dobra odluka.

Idućeg dana bilo je lako spustiti se do Fuškruje, ali sam se gotovo nesvjesno često okretao prema Kruji i planini koja mi je pružila utočište. I grad i planina, što im bliže prilaziš, više privlače. Nekako sam se snašao i istog dana iz neuglednog mjestanca Vora vlakom, opet kasno popodne, krenuo u Skadar. Sunce je zagazilo duboko u more, a obalu je na određenoj udaljenosti pratila željeznička pruga. S desne strane izdizali su se vrhovi, prvo Kurlina a potom Malesil, i to uglavnom znatno viši od 1 500 metara. Lijep sklad nizine i strmih, obično golih planinskih bokova!

Putujući vlakom do Skadra, kao i inače kad sam putovao vlakom, stvorih mnogo poznanstava s osobama različitih zanimanja i starosti. Obično je svaki razgovor završavao međusobnom razmjenom adresa i srdačnim pozdravljanjem pri rastanku. Usputne željezničke postaje djelovale su sumorno i pusto. Jednak mi je dojam ostavio i prvi dodir s gradom o kojem sam mnogo slušao, čitao, razmišljao. Bilo je već kasno kada sam došao u središte Skadra. Nisam dugo razmišljao što mi je činiti, pa sam pošao ubrzanim hodom prema Skadarskom jezeru, udaljenom svega 3–4 kilometra. Na livadi uz jezero, neopaženo od bilo koga, spretno sam podigao šator i konačno na miru zaspao brže nego što sam htio, ne razmišljajući o idućem jutru. No, jutro je razmišljalo o meni; dan je bio pun iznenađenja.

Još nisam uspio pred suncem što je zavrivalo u moj šator sakriti ipak pristigli umor, kada sam čuo korake i glasove nepoznatih ljudi. Bila su dvojica. Tražili su baš mene – Dragu iz Hrvatske. Iznenađih se: kako su saznali za mene, tko sam i gdje sam. Saznao da su to bili katolici i domaći vrlo ugledni ljudi. Ti vrlo dragi i zanimljivi ljudi omogućili su mi toga dana obilazak starog i poznatog grada kao i tvrđave (kalaje) opisane i opjevane u različitim situacijama, ali uvijek na način koji je više otvarao put znatiželji i novome istraživanju. Nekoliko kilometara uz obalu odvezli su me gotovo do same crnogorske granice. U obližnjem restoranu popili smo sok i tek tada sam sreo neke turiste, Talijane. Zanimljivo je upravo to koliko Albanija kasni u razvojnom programu turizma, pa je posebno vrijedna odluka dubrovačkog turističkog poduzeća "Atlas" da uđe u poslovne odnose s Albanijom radi razvoja turizma svojom pameću i poslovnošću. U Skadru je čvorište

nekih 5–6 cestovnih puteva, ali sam toga dana izabrao 25 km udaljeno turističko naselje Barbanna. Smješteno je na Jadranskoj obali, uz samu crnogorsku granicu, s plažom i ušćem rijeke Bojane, što ću dugo pamtiti po izuzetnoj ljepoti.

Preostali dan boravka u Skadru, gradu u nizini natopljenoj rijekama s dragocjenom vodom, a okruženom mnogim planinama, iskoristio sam, zbog vremena i tek stvorenog ugodnog prijateljstva s Eduardom, za odlazak na 50–60 km udaljene planine Kelemend i Alpeti. Tamo sam uspio u napornom danu ipak doseći vrh koji prelazi 2 600 metara (Radahoš). Dakle, zašao sam u Prokletije, a to mi je bio cilj, pa sam u skadarskoj katedrali, pun zahvalnosti, zaželio ovom narodu bolji i sretniji život.

Mojem se povratku u Drač, iako je bila kasna večer kada sam stigao pred visoku ogradu Ametove kuće, svi ukućani iskreno i gotovo djetinjasto razveseliše, a Ametov otac (bàba) bio je vidljivo obradovan i začuđen time što sam u svega četiri dana bio u Kruji, Skadru, Buttelu i što sam dva puta spavao pod vedrim nebom, u šatoru, upoznavajući neke planine, ali i albanske ljude očito ujedinjene zajednicom sudbine u zajednicu karaktera. Te večeri sam strpljivo ponavljao za tim dobroćudnim starim čovjekom, visokim i suhim poput smreke s koje otpadaju grane: "Sa kolometra ka deri te mali?" (Koliko je kilometara do planine?). Naime, osjetio je da me to u Albaniji najviše zanima i da mi te riječi najviše trebaju. Nagradio sam ga baterijskom ručnom svjetiljkom, kojoj se obradovao jednako kao i njegove unuke nekim sitnim poklonima što ih redovito nosim u takvim prigodama kao znak dobre volje, srdačnosti i zahvalnosti.

Morao sam se po još neutvrđenom planu popeti na Dajti, planinu koja se izdiže prilično visoko (1 612 m), udaljenu svega 20–25 km od Tirane. Uspon na vrh Dajtije omogućio mi je Edi, vozeći me do nekoga starog planinarskog skloništa. Dan je započinjao toplinom, pa sam jedva čekao ulazak u planinu. Smeđa boja pejzaža sa čvrstom makijom ubrzo je nestajala, a slijedila je šuma sve jača i gušća, da bih na prijevoju između M. i V. Dajtije zaključio kako je ova planina slična našem sjevernom Velebitu. Negdje na polovici puta začuđeni i gotovo uplašeni vojnici–stražari gledali su ne znajući što bi pitali ili naredili. Toga dana svladao sam preko 1 000 m nadmorske visine ubrzanim hodom, kako bi se mogao poslije V. Dajtije naći i na vrlo lijepom

vrhu M. Dajti. Nekoliko divljih koza iznenadilo me i uplašilo. S oba vrha oduševljeno sam promatrao prostrane i izbrazdane strane planina Martanesh i Eemernike, u čijim podnožjima je običavao E. Hoxha organizirati lov na divlje koze i drugu divljač. U planini što sam je tek upoznao približavao mi se šumski požar koji je pojačao moju uznemirenost, pa sam ubrzao spuštanje do ugovorenog mjesta gdje me je predvečer čekao Edi.

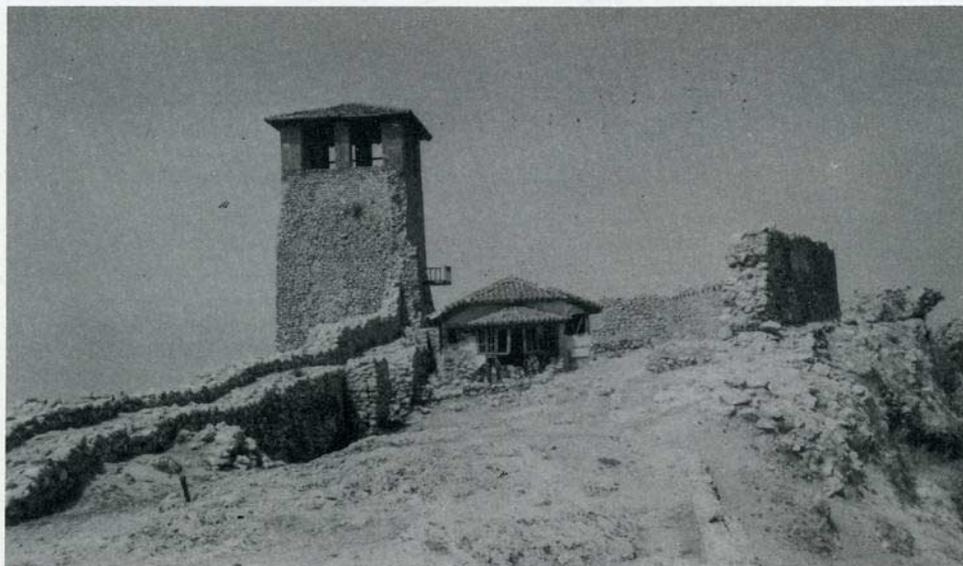
Te sparne večeri u Tirani (svega 112 m nadmorske visine) osjećao sam se kao riba na suhom. Rado sam prihvatio gostoprimstvo Edijeve obitelji smještene u skromno uređenoj obiteljskoj kući u predgrađu Tirane, s uobičajenim naznakama tipičnog života albanske obitelji. Iako postoje i prave benzinske crpke, zamjetna je prodaja benzina u običnim posudama i kanisterima i to na ulici, što se osjeća u zraku kao neugodan zagušljiv oblak.

U Tirani sam dugo šetao širokom ulicom zasađenom drvećem, gdje su zapravo smješteni svi značajniji državni objekti. U jednoj sporednoj ulici nalazi se "vilja" E. Hoxhe. U obližnjem parku, uz novootvoreni ugostiteljski lokal, peklo se janje i kozlić, a donedavno obični smrtnik nije smio ni disati prolazeći

tom ulicom. Bezbroy je prodavača različite robe i preprodavača deviza. Za 100 DEM službeno se dobiva 5.100 albanskih leka, a za to se može kupiti prilično toga s obzirom da su plaće radnika i mirovine oko 25-30 DEM. Na prostranom trgu vlada velika gužva a metež utihne samo u poslijepodnevnim satima kada sunce toliko žari da se jednostavno svi izgube u kućama s istim ciljem - čekati večer, jer onda ne treba nikuda žuriti. Ionako vlakovi noću ne prolaze, autobusi vrlo rijetko a taksi je jednostavno odviše skup za Albance.

Naslonjen u hladu velike i ružne zgradurine na glavnom trgu spoznajem da su u Tirani, kao i ostalim gradovima što sam ih posjetio tih dana, najčešći oni spomenici koji su srušeni, a to su obično bili Staljin i E. Hoxha. Povremeno se s minareta oglašavao mujezin s magnetofonske vrpce, pozivajući vjernike na molitvu, no nadjačava ga prelijepi glas popularne albanske pjevačice Eli Fare koja pjeva o dolasku sunčanog jutra. Svidjela mi se ta pjesma i pomislih: neka ti bude dobro jutro, Albanijo!

Po jutru se dan poznaje. Orlovi su poletnjeli!

Ostaci srednjovjekovne Kruje

Foto: D. Trošelj

Dr. Ante Rukavina

S dubokom boli javljamo planinarskoj javnosti da je u Gospiću u subotu 29. siječnja 1994. godine u 66. godini života nesretnim slučajem poginuo dr. Ante Rukavina, jedan od najistaknutijih hrvatskih planinara i planinarskih pisaca, doktor veterinarskih znanosti, obnovitelj i predsjednik Ogranka Matice Hrvatske u Gospiću, član Hrvatskog društva književnika, osnivač i dugogodišnji predsjednik šahovskog društva u Gospiću.

Vraćajući se kući kroz gospićki park Kola-kovac u središtu Gospića, na njega su se uslijed nevremena obrušile dvije smreke, koje su tijekom Domovinskog rata oštećene brojnim gelerima. Nekoliko sati gospićki su se liječnici uzalud borili za njegov život. O smrti dr. Ante Rukavine pripočeli su dnevni tisak (Novi list, Vjesnik, Večernji list), Hrvatski radio i HTV, te Glas Koncila.

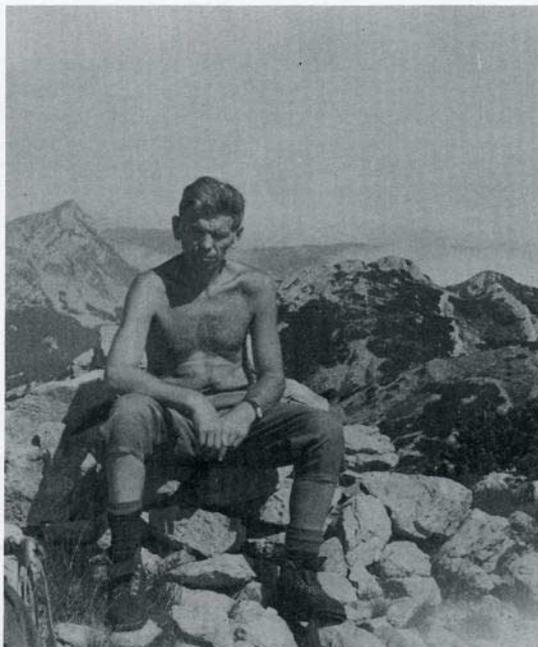
Bio je član središnjeg upravnog odbora Matice Hrvatske te najviših planinarskih, veterinarskih i šahovskih rukovodstava u Hrvatskoj. Gotovo četiri desetljeća član je HPD "Visočica", a pola toga razdoblja bio je kao tajnik duša tog društva. Tijekom niza godina bio je član redakcije "Naših planina" te do smrti član Nadzornog odbora HPS.

O njegovom planinarskom djelovanju objavljeni su nedavno opsežniji intervjui i biografija u "Hrvatskom planinaru" (br. 3-4/92 i 7-8/93).

Zaslugom dr. Ante Rukavine 1990. g. obnovljen je rad gospićkog Ogranka MH, a značajan je njegov doprinos obrani Hrvatske u Domovinskom ratu.

Rukavina je godinama promišljeno, ustrajno i hrabro djelovao na očuvanju hrvatske kulturne baštine i samosvijesti. Bio je velik ljubitelj i poznavatelj Velebita, tamošnjih ljudi i kulturnih tradicija, o čemu je napisao stotine eseja i putopisa, većinom objavljenih u "Našim planinama" i "Hrvatskom planinaru" te više zapaženih knjiga, među njima "Velebitskim stazama", "Zvonici ispod zvijezda" i zbornik "Baške Oštarije", a više knjiga čeka na objavljivanje.

Na odar dr. A. Rukavine, u Gospiću 31. siječnja prigodom zadnjeg ispraćaja, vijenac je položila i delegacija HPS, a od dr. A. Rukavine su se oprostili glavni tajnik Matice Hrvatske i istaknuti planinar Krešimir Mikolčić, tajnik HPS Nikola Aleksić, u ime Hrvatskog veterinarskog

društva i Veterinarskog fakulteta prof. dr. Hrvoje Gomerčić, Ivica Milinović u ime "Vile Velebita" i Zavičajnog kluba Ličana u Zagrebu, a u ime sugrađana i gospićkih društvenih ustanova Milan Milinković.

Na posljednji počinak Rukavinu je ispratilo više od 2000 Gospićana, Otočana, Karlovažana, Perušićana, Senjana i stanovnika drugih ličkih mjesta, prijatelja, planinara i članova obitelji, a i na komemoraciji što ju je koncem veljače u Zagrebu priredio klub Gospićana i Ličana u Zagrebu bilo je nekoliko stotina njegovih poštovatelja.

Dr. Ante Rukavina dao je golem doprinos hrvatskom planinarstvu i kulturi, pa će nam ostati u trajnom sjećanju, a svojim djelom stalno nazočan među nama.

Hrvatski planinarski savez

U spomen velebitskom zaljubljeniku

SREĆKO BOŽIČEVIĆ, Zagreb

Kada se ovih dana na masivu Velebita počine smanjivati snježna kapa, kad se s primorske strane počinju prema vrhuncima ove planine pokretati stada ovaca, koza i konja, s njegove će sjeverne strane na planinske vrhunce početi odlaziti i gospićki planinari. Susret s gorštacima i pastirima na planini bit će kao i uvijek srdačan i radostan. Mnogi od gorštaka pitat će planinare, a gdje je “naš Ante” — misleći na veterinara i planinara dr. Antu Rukavinu. Kada čuju da je iznenada umro, teško će povjerovati.

Pa i ja nisam mogao povjerovati kada mi je u subotnje več predzadnjeg dana mjeseca siječnja prijatelj Dane iz Perušića javio što se dogodilo. Nevjerovatno je bilo da je stradao od iznenadnog pada stabla oštećenog četničkim granatama u parku Kolakovcu u blizini svoje kuće u Gospiću.

Još je na mom radnom stolu njegovo pismo u kome me poziva da posjetimo pećinu iznad Rizvanuše kraj koje je nađena prethistorijska kamena strelica. Telefonski smo se dogovorili o mojem dolasku u proljeće.

I doći će ovo proljeće i nestat će snijega na planini. Procvat će i šafrani kao i onaj na mojem snimku što smo ga zajedno gledali i snimali prilikom zajedničkog uspona od Bunovca prema Malovanu. I trajat će ovo Malovansko jezero preostalom nakupinom snijega, ali sada bez Ante. Tu me je vodio i pokazivao na kosini otvor neistražene jame na koju je jednom prije naišao. I ima još mnogo mjesta na njegovom, mom, našem i vašem Velebitu gdje smo se, eto, družili s njime i ja i mnogi od vas koji ovo čitate. Ante je zaista živio između “neba i kamena” nalazeći se na Velebitu “sam na proplanku” ili u društvu svojih prijatelja planinara, i ne samo gospićkih nego i iz drugih dijelova naše sada ožalošćene Hrvatske. Njegov život bio je odista “isprepleten ljubavlju i tugom” — ljubavlju za planinu, za svoj posao, za čovjeka pastira i gorštaka, i ispunjen tugom što je življenje i trajanje starosjedilaca na tom našem prostoru sve malobrojnije, što je sve više napuštenih katuna i sve više ljetnih stanova pretvoreno u kamene ruševine.

Kretao se često već “zaboravljenim velebitskim stazama” obilazeći napuštene pastirske tra-

gove i tražajući za zanimljivim detaljima planinske morfologije kakvi se ponekad mogu ugledati tek nakon dužeg uspona i uz prilično napora. No on je imao snage za sve to, a snagu kao da je obnavljao na samoj planini.

Svoje oduševljenje Velebitskim botaničkim vrtom pokazivao je mnogima koje je dovodio u ovaj dio planinskog kamenjara. Jedan doživljaj iz njega prenio je i u priču “Djevojčica i runolist” o dječjoj želji da taj jedinstveni i rijetki cvijet prenese u vlastiti dom, te kada u njem saživi, da ga ponovno vrati na planinu, “u njegovu pravu postojbinu, da raste tamo gdje mu je pravo mjesto”.

Svoje “Priče velebitskih noći” posvetio je očito najdražem domu, onom na Visočici, odakle se pružaju pogledi na sve strane — po danu i po noći. Koliko puta je Ante gledao svoj Gospić s vrha iznad doma u noćnim satima, raspoznajući po uličnim svjetiljkama sve dijelove svog grada.

Naš Ante nije bio samo zaljubljenik ove planine. Njegov se interes širio na sve četiri strane, diljem Like i domovine Hrvatske. Svoj optimizam Ante nije crpio samo iz knjiških ili kabinetskih saznanja. Njegovo je iskustvo bilo obično, narodno, iskustvo zdravog razuma i spoznaja koje je davao sam život. Zanimao se i za sve vrijednosti Like. Tako eto, sretoh se s njime i pri pripremama za turističko oživljavanje i uređenje perušičke Samogradske pećine. O njoj je znao sve što je napisano, ali ju je dobro poznao i kroz nju prolazio. I na kraju mog prisjećanja na vrsnog stručnjaka svoje struke, na planinara, na književnika, na rodoljuba dr. Antu Rukavinu, opraštam se sa spoznajom da su iza njega ostali vidljivi tragovi postojanja koji neće izbljedjeti niti nestati u zaboravu vremena.

Osim njegovih knjiga mnogi će od nas trajno sačuvati i slike sa zajedničkih pohoda po svima nama dragoj planini, njegov će lik ostati u našem sjećanju još dugo, dugo vremena. Krenimo Antinim stazama u planinu da je zavolimo kao i on, da postanemo “zbliženi sa zvijezdama”.

Hvala mu za sve što je učinio za nas planinare i za svoje planine!

Uvijek prvi

Posvećeno Anti Rukavini

KRUNOSLAV MILAS, Zagreb

Dok ti sve ovo pišem i zguđam, oči mi kroz prozor uteku na Šatorinu koju je već poškropio snijeg, iako je jesen tek počela. . .

(A. Rukavina, "Da se ne zaboravi")

Rana jesen 1982. godine. Skupina planinara penje se na Poštak. Nekoliko smo puta bili već ovdje. Na sastanku ondašnjeg PD "Končar" dogovoreno je markiranje staze na tu malo poznatu, a tako atraktivnu planinu. Nosimo boje i kistove.

Željeznička stanica u Otriću naše je ishodište. Polazimo kratko cestom, a zatim blagim i sve strmijim usponom. Počinje obilježavanje staze. Odjednom, iznenađuje nas rijetko postavljena, ali ipak postojeća markacija. I nova je. A prije tri mjeseca, kad smo s proljeća pošli na isti pohod, nije je bilo. Popravljamo i upotpunjujemo markacije, da bismo posljednji dio potpuno markirali. Nepoznatim planinarima očito je nestalo boje pred poznatom Poštakovom glijivom.

Označujemo put do samog vrha. Na vrhu, pored trigonometrijskog stupa, stoji odbačena boca.

— Nije odbačena — usklikne Ivo, — u njoj je neka poruka!

Otvaramo je i vadimo vlagom izbljedjeli papirić. A na njemu stoje imena sada ne više nepoznatih markacista. Planinari iz Gospića bili su ovdje prije nas. Prestigli su nas. Čitamo imena. Posljednje je ime Ante Rukavine. . .

Sredinom osamdesetih listam "Kanu". Primjećujem tekst o polurazrušenoj crkvi na Velebitu. Tekst je dobar. Potiče čovjeka da posjeti i to, danas gotovo zaboravljeno i zabranjeno mjesto negdanjih hodočašća. Stil mi je poznat. Ispod njega samo inicijali "A.R." Nije još bilo vrijeme da se tekstovi objavljuju pod punim imenom u jednim vjerskim novinama. Ali znao sam da je Ante napisao taj predivan prikaz. . .

Pripremam nekrolog jednom stradalom prijatelju. Pišem već petu verziju i ni jedna mi se ne sviđa. Zašto ne mogu napisati nešto toliko dobro kao što je Antino "Pismo prijatelju s one strane povratka"?

Zima 1991. godine. Rat je u jeku. Malo se planinari. Oni koji su nekada uživali u ljepotama

krša sada su uglavnom po položajima s puškom u ruci.

U nedostatku bregova listam uspomene. Sjećam se planina koje smo obišli: Poštak, planine Gornje Like, malo poznato Ličko sredogorje. Pronalazim tekstove koje sam o tome pisao (Plješivica, Trovrh itd.) i karte što sam ih crtao. Razmišljam kako bi dobro bilo napisati nešto o tom, sada ratom zahvaćenom području. Uvijek smo ga zapostavljali, a sada nas boli što se tamo ne može. Razrađujem skicu budućeg materijala.

Na sastanku uredničkog odbora "Hrvatskog planinara" dobivam na uvid rukopise koji su stigli iz Gospića. Ante Rukavina piše tijekom uzbune pod svijećom u podrumu svoje kuće. Dogovaramo se da jedan od tekstova objavimo. Onaj poduži, detaljno razrađen. O Ličkom sredogorju. . .

Zove me Vlado Jagarić. Priprema tekst o dr. Ivanu Krajaču. Prikuplja materijale, razgovara s ljudima. Želi načiniti nešto cjelovito o tom malo poznatom velikanu našeg planinarstva. Ja bih mu trebao pripomoći i lektorirati tekst. Iznenađuje me primjedbom:

— Moramo načiniti nešto zaista dobro, jer i Ante u Gospiću priprema materijale o Krajaču. . .

U HP 11-12/93 objavljen je tekst o proslavi šezdesete obljetnice Premužičeve staze. I Rukavina je trebao biti tamo. Ali, u Gospiću je dan prije započela oslobodilačka akcija "Medački džep". Nitko iz Gospića nije došao. Pa ipak, Ante je napisao članak, koji je objavljen u HP 1-2/94. Najbolji o Premužiću, ratu u Gospiću i o sebi samom. . .

"Promatrao sam ulicu, jednu i drugu stranu. Bila je ranjena, teško ranjena. . ."

("Da se ne zaboravi", početak)

I tako dalje. Uvijek je Ante bio korak ispred nas ostalih. Ljubav prema planinama, Lici i njegovom Velebitu tjerala ga je naprijed. Mi ostali pokušavali smo ga pratiti. Žalili bismo ponekad što je bolji od nas, ponosili se kad bismo ga ljepotom nekog teksta dostigli. Bili smo ponosni kad bismo njemu pronašli "žicu".

Pregledavajući pristigle materijale za HP, osjetili smo dubinu članka don Tomislava Baričevića iz Starigrada i smjestili ga kao uvodnik broju

7-8, 1993. Ante je tijekom pothvata "Medački džep", sjedeći u skloništu, prelistavao i čitao tek pristigli broj. Upravo Baričevićev članak pročitao je nekoliko puta i oduševljeno ga komentirao. Dakle, i on ga je primijetio kao nešto izuzetno!

Ipak, pisanom ga riječi nismo uspijevali doći. Nismo svi kao Ante iz Gospića. . .

Ove godine slavimo stotinu dvadesetu obljetnicu organiziranoga hrvatskog planinarstva. Rijetko bi se ijedan početak napisa o takvim proslavama mogao usporediti s njegovim prosto i narodski napisanim recima povodom proslave 80. obljetnice planinarstva u Gospiću, zabilježen u obliku pisma prijatelju u Americi:

"... a sada ću ti, Stipane moj, napisati nekoliko riječi o planinarstvu u našem gradu podno Visočice. Ti si mi spomenuo u prošlom pismu da su tamošnje, američke novine pisale kako su se neki naši planinari ljeta 1978. penjali po tim vašim brdima, a jedan je, bome, tamo i zaglavio. Onda si im ti pričao da u tvojoj staroj domovini ima planina ljepša od svih na svijetu, ljepša od planina cijeloga svijeta, a oni ti nisu vjerovali. Ti si im onda rekao da mi imamo već dugo godina i planinarsko društvo, a oni ti opet nisu vjerovali. Zato ću ti polako i natenane, koliko se sjećam, i koliko sam čuo od starih planinara ili sam mogao naći u starim našim planinarskim knjigama, opisati sve ono što je važnije za tu našu družinu što već osamdeset godina održava na životu i uspješno vodi naše planinarsko društvo. Tako ćeš se i ti sjetiti nekih od tih zgoda koje si možda zaboravio, pa ih onda ispričaj tvojim novim sugrađanima, i neka mi ne zamjere, ali tu smo ih nadmašili, iako su oni prije nas dospjeli na Mjesec."

(*"Da se ne zaboravi"*)

Mogao bih Antu citirati unedogled, no ipak ne bih mogao čitatelju predočiti svo bogatstvo njegove duše, toplinu kojom opisuje ljude i Velebit, nježnost toliko suprotnu njegovoj prilično gruboj vanjštini. To me uvijek mučilo: kako može takva vanjština u sebi skrivati toliko dubine, topline i ljubavi prema čovjeku i planini? Kako izgled ponekad vara čovjeka! A možda je upravo u tome bit svega: sve ono što se naizvan nije vidjelo, sve ono zatajno i sakriveno u njemu, pretočilo se u njegove tekstove. I zato su koliko duboki toliko i topli. I nezaboravni, ostavljeni za povijest našeg planinarstva i književnosti vezane uz planine.

Danas kad je zauvijek stalo njegovo pero, danas kad više nećemo vidjeti nijednu njegovu novonapisanu riječ, znamo da je duhom na Velebitu, znamo da proplancima prati svakog planinara, duhom prevrće svaki kamen voljene planine i svoje Like. A ja, Ante, postajem previše patetičan kad tako nešto kažem, ali oprostite, takav je trenutak. Jer znam: ako u rajskim prostranstvima postoje planine za duše pokojnih planinara, onda one za nas Hrvate imaju lik Velebita, najljepše od svih planina. A njezinim prostranstvima šetaš danas i Ti. I pišeš nam,

Ante, pišeš i dalje. Pišeš zauvijek svoj nedovršeni roman o životu i Velebitu. Mi, smrtnici, možemo ga tek mislima pretpostaviti. I osjetiti posjetima Tvojoj planini i ponovnim čitanjem Tvojih tekstova.

I na kraju, nezaboravne su Antine riječi u eseju "Velebit u našoj književnosti":

"Velebit je vječna tema. Opisan, opjevan i voljen još uvijek čeka. . .

Maglom ovitih bokova,
Mračan i nijem gorostas stoji,
Dok pod njim dahče nemirno more,
Trza se umorna Lika,
On, mrk i divlji, broji. . .

Tek katkad hukne zgaženim grudima,
I dok pod udarcem ledenog daha
Umiru cvjetovi,
Jecaju tiho napukle grane,
Lutaju nebot krvavi oblaci,
On, zguren i strašan
Čeka. . .

(Velebit, A. Miličić)

Čeka da nečije pero(. . .) prikaže na veleban način ovu pozornicu mnogih zbivanja naše povijesti. I da za potomstvo ostane zapisana povijest njezinih branitelja od najstarijih vremena do posljednjeg oslobodilačkog rata, da u književna djela uđe život njegovih čobana, drvosječa, kirijaša i tihana ona pjesma djevojačka što umiva bregove od sivila tuge i siromaštva i treperi s vjetrom nad kamenim prostranstvima. A kao jeka odgovor je, sada već davni, posljednjeg Dabranina Nikole Baričića na pitanje: zašto ne odlazi i on, kad je ostao sam?

— Samo tu živit je lipo!

Ta jednostavna izreka, poduprta čvornovatom štapom pritisnutim o kamen-stanak ispod njega, misao je što već davno spoji ovog čovjeka i planinu u jedno biće, najljepša je pjesma o Velebitu i najveća istina Nikolina života, najveća je počast planini i onima koji je nose u srcu i zovu: najljepša, najdraža. . ."

Ante Rukavina tada nije mogao znati što ja danas znam, dapače, u što sam siguran: Velebit više ne čeka svog pisca. Ne čeka onog koji će opisati svu njegovu ljepotu i svu težinu života podno njega u vremenu od doseljenja Hrvata, preko svih naših ratova za opstanak i raznolika oslobođenja, do najnovijih borbi u Domovinskom ratu. U vremenu pisaca o Velebitu, od Petra Zoranića kao prvog, preko Mile Budaka kao velikog i zabranjenog, do Ante Rukavine. Ne čeka, jer ga je konačno dobio. U Tebi, Ante. U Tvojoj ljubavi, toplini i ljepoti pisane riječi o našoj najvećoj i najdražoj, našoj zavjet-planini.

"... a divni je Velebit digao nad oblake svoje Sveto Brdo i čuvao svoju ličku djecu, bez obzira da li su bila još budna, ili su već spavala bilo u kom obliku sna. . .

(M. Budak, "Gospodin Tome")

JOSIP GRUBIŠIĆ

Dana 25. veljače umro je u 76. godini života dugogodišnji član PD "Kamenjak" u Rijeci, inž. građevinarstva Josip Grubišić (r. 1918). Na groblju u Križišću bili su na posljednjem ispraćaju brojni mještani rodnog Velog Dola u Vinodolu i riječki planinari. U ime HPS govorio je Miljenko Pavešić, a u ime "Kamenjaka" Sergije Turk. Pokojnik je ostavio dubok trag u hrvatskom planinarstvu. Bio je drugi tajnik "Kamenjaka", član predsjedništva HPS i njegove Gospodarske ko-

misije. Njegov je osobit doprinos bio uređenju pravnog statusa planinarskih kuća. Nažalost, ostao je neostvaren njegov plan da se Premužičeva staza na Velebitu produži u južni dio planine. Bio je sjajan organizator planinarskih tura i dao je velik doprinos dogradnji doma na Hahlićima. Za pokojnikom žale i riječki filatelisti, jer je to bio drugi njegov veliki hobi. Priredio je niz općih i tematskih filatelističkih izložbi, među njima i izložbu planinarstva na markama.

OLGA LADAVAC

Istaknuta planinarka i vrlo aktivan planinarski radnik, predsjednica HPD "Zagreb-Matica", umrla je naglo 26. kolovoza 1993, što je ražalostilo sve članove Društva, rodbinu, prijatelje i mnoge planinare diljem naše domovine, a posebno u Gorskotkotaru.

Rođena je 15. travnja 1929. u Brodu, gdje završava osnovnu školu i gimnaziju, istodobno pomažući roditeljima u obnovi bombardirane kuće.

Godine 1956. odlazi u Zagreb, gdje na Višoj upravnoj školi stječe zvanje upravnog pravника, zapošljava se i radi sve do umirovljenja. Iznad svega zavoljela je planine te se 1963. uključuje u PD "Zagreb Matica" i u rad pojedinih sekcija.

Obilazeći često rodni kraj svoga supruga, Gorski kotar, zamislila je u njemu transverzalu.

Kako je u Društvu bila vrlo cijenjena i prilagodljiva svakome, ubrzo je njezinu ideju prihvatio krug njezinih prijatelja i započelo je trasiranje "Goranskog plana." Društvo je tome pružilo podršku i ubrzo je formirana komisija koja je započela trasirati i obilježavati put kroz Gorski kotar.

Kolik je to bio zahvat najbolje ilustrira činjenica da je put dužine 280 km, s 41 kontrolnom točkom. Rad na najdužoj planinarskoj transverzali u Hrvatskoj, prozvanoj GORANSKI PLANINARSKI PUT, započeo je 1983. i trajao do 1990. godine, tj. punih osam godina. Nažalost, rat je odgodio svečano otvorenje njezinog životnog djela.

Mnoge su se ekipe smjenjivale na izradi puta, ali je na čelu uvijek bila Olga, taj tih i miran čovjek, ali značajan za Društvo u kojem je radila do zadnjeg dana.

Za vrijeme rada na "Goranskoj transverzali" preuzela je još jednu značajnu funkciju: godine 1988. izabrana je za predsjednicu HPD "Zagreb-Matica", najvećeg planinarskog društva u Hrvatskoj. Kao predsjednica mnogo je truda uložila u radove za proširenje i adaptaciju planinarskog doma "Ivan Pačkovski" na Puntijarki, tako da on danas predstavlja jedan od kvalitetnijih u Hrvatskoj. Rado ga posjećuju i planinari i drugi izletnici.

Bila je pohvaljena i nagrađivana mnogim priznanjima i diplomama, a Hrvatski planinarski savez dodijelio joj je Zlatni znak.

Nažalost, njezin je rad prekinula prerana i iznenadna smrt. Velik gubitak za njezinu obitelj i naše Društvo! Svečani oproštaj, u prisutnosti obitelji i velikog broja planinara, prijatelja i znana, bio je 27. kolovoza na zagrebačkom groblju Mirogoju.

Zlatan Andrašević

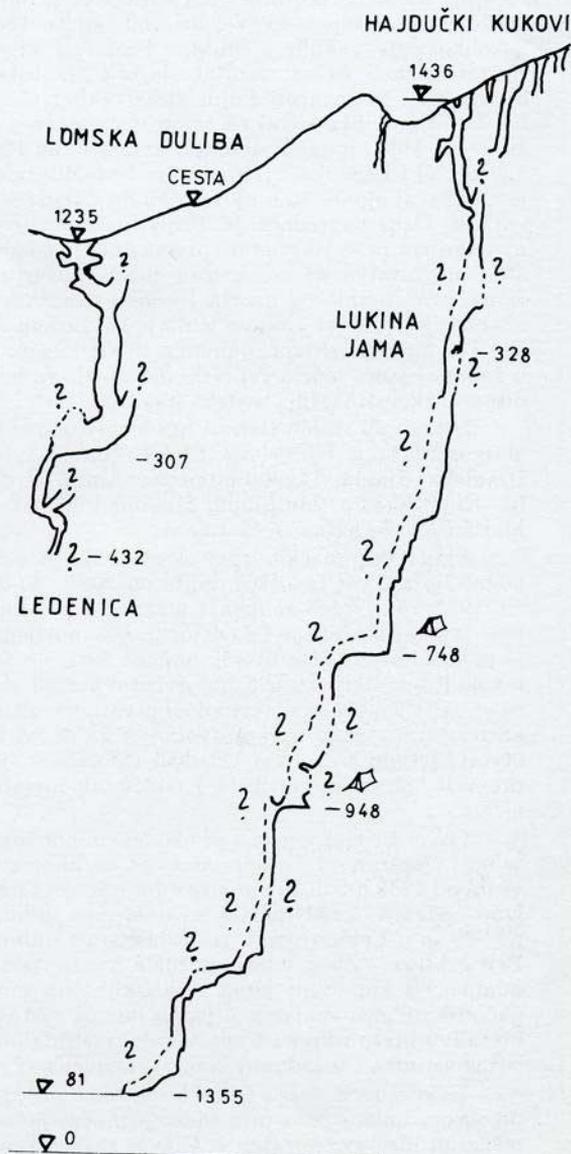
Ledenica u Lomskoj dulibi

VLADO BOŽIĆ, Zagreb

U vrijeme speleološkog logora "Lomska dubila 93", održanog od 19. srpnja do 15. kolovoza 1993. u organizaciji Komisije za speleologiju Hrvatskog planinarskog saveza (KS HPS) na sjevernom Velebitu u Lomskoj dulibi, istraženo je dvadesetak novih špilja i jama, a otkriveno ih je još desetak. Osim Lukine jame, istražene tada do dubine od -1355 m, najznačajnija je jama-ledenica u Lomskoj dulibi, poznata zagrebačkim speleolozima već dvadesetak godina. Na prvom istraživanju je još 1973. god. ustanovljeno je da je riječ o velikoj ledenici koju treba detaljno istražiti. Prilikom regionalnog istraživanja špilja i jama sjevernog Velebita u ljetu 1977. god. članovi SO PD "Željezničar" istražili su i ovu Ledenicu. Tom su prilikom izradili i detaljni nacrt, doprli do dubine od 62 m, ali dublje nisu mogli jer je dno Ledenice bilo prekriveno debelim slojem snijega i leda. Zaključili su da je to i pravo (jedino dostupno) dno jame i u izvještaj od 8. 6. 1977. zapisali da je jama potpuno istražena. U tom su istraživanju sudjelovali: Branko i Đurđa Jalžić, Zoran Bolonić, Vesna Herkov, Franjo Meden, Nikola Tvrtković i Darko Rukavina. Sve ih je zadivio led u obliku golemih saljeva, stalaktita i stalagmita, te svojom plavo-zelenom bojom. Branko Jalžić je tada napisao i članak o ljepotama ledenih sigi u toj jami (Speleolog, 1978-1979, str. 52).

Tada, početkom kolovoza 1993, speleolozi su otkrili da se na dnu jame, pokrivenom snijegom i ledom, na dubini oko 45 m, nalazi ovalni otvor veličine 3 x 5 m između stijene jame i leda iz kojeg struji topli zrak.

Zbog nedostatka užeta, jer je sva raspoloživa užad iz logora bila u Lukinoj jami, trebalo je pričekati nekoliko dana da stigne nova oprema iz Zagreba. Nekoliko dana poslije (8. kolovoza) uz pomoć dva užeta spojena zajedno (70 + 30 m) i zavezana na ulazu u jamu Vlado Božić i Gordana Petrovčić spustili su se u taj otvor i dospjeli do dubine od oko 80 m, ali opet zbog nedostatka užeta i spitova (i spitovi i spiteri bili su u Lukinoj jami) nisu mogli dalje. Ipak su se dva dana poslije uz pomoć još jednog užeta i nekoliko spitova, Darko Gavrić i Goran Jakelić (SO PD "Mosor") spustili još dvadesetak metara i našli se iznad vertikale. Kamen bačen u nju padao je desetak sekundi, pa su zaključili da dubina vertikale iznosi između 150 i 200 metara.

Budući da je tada trebalo sve snage u logoru usmjeriti na Lukinu jamu, Ledenica ovaj put nije više istraživana.

Ustanovljeno je da se Ulazna dvorana (prozvana tako na istraživanju 1993.) po veličini i obliku razlikuje od "dna" jame izmjerene i nacrtane 1977, zbog drukčijeg rasporeda snijega i leda, što je potvrđeno mjerenjem i usporedbom dijapozitiva načinjenih 1977. i 1993. "Dno" jame bilo je 1977. oko 10 metara dublje od Velike dvorane 1993. pa je zato bilo i veće po površini i drugačijeg oblika.

Mjesec dana poslije logora speleolozi iz Slovačke došli su opet na Velebit (bili su tu već nekoliko puta ranijih godina). Prolazeći kroz Zagreb saznali su za rezultate logora "Lomska duliba 93" i mogućnosti daljih istraživanja u okolici Lomske dulibe. Oni su tamo u vremenu od 14-22. 9. 1993. istražili desetak jama dubine 15-120 m, ali i Ledenicu. Istraživanje Ledenice bilo je najznačajnije jer su u njoj doprli do dubine od -432 m. Dalje napredovanje spriječilo im je suženje u kojem puše jak vjetar (prema dolje), a koje zbog nedostatka vremena nisu mogli proširiti. Iz njihovog tehničkog nacрта (profil s oznakama učvršćenja spitova) vidljivo je da je i u Ledenici, kao i u mnogim drugim jamama u okolici, pa i u Lukinoj jami, ledeni čep vrlo debeo, tj. da led doseže nekoliko stotina metara u dubinu.

Istraživači su bili članovi Studentskog speleološkog kluba iz Bratislave (SUK): Zoltan Agh, Branislav Šmida, Livia Ludmovac, Maral Griflik, Erich Kreutz, Ján Šmoll, Libomir Plučinsky, Marián Meško i Dražen Kotlarčik.

Ekipa zagrebačkih speleologa, koja je ponovno boravila u Lomskoj dulibi od 30. 9. do 3. 10. 1993. radi video-snimanja ulaznog dijela Lukine jame, posjetila je i Ledenicu. Ustanovljeno je tada da se od ljeta otopilo mnogo leda, da su mnogi ledeni ukrasi u Ulaznoj dvorani nestali, da su se uz stijene jame otvorili novi otvori, naročito na južnoj i istočnoj strani dvorane i da se svi ti otvori spajaju u Velikoj vertikali (Slovaci su je prozvali "Slovačka vertikala") tridesetak metara niže.

Otvor Ledenice nalazi se oko 500 m horizontalno i sjeverno od Lukine jame, na nadmorskoj visini od 1235 m, ali 201 m niže od njezina otvora. Dno Ledenice (-432) nalazi se, dakle, na dubini od 633 m u Lukinoj jami, tj. približno na dubini Prvog bivka. Zbog relativno male horizontalne udaljenosti tih dviju jama nije isključena mogućnost njihova spajanja u jedan jamski sustav, no takvu pretpostavku treba tek dokazati daljim istraživanjima i u Lukinoj jami i u Ledenici.

U krugu od svega nekoliko stotina metara od otvora Lukine jame pronađeno je mnogo jama, od kojih nisu sve istražene. Glavni razlog tome je bio nedostatak opreme (sva se oprema koristila u Lukinoj jami), ali i nedostatak ljudi i vremena. U svim tim jamama (doslovno!) na dnu je

nađena manja ili veća količina snijega i leda. U jednim se pravo (kamen) dno i nije vidjelo i nije poznata debljina snijega i leda na dnu, ali je u drugima bila vidljiva uska pukotina (tada neprolazna speleolozima), dok se u nekima iz tih pukotina osjećalo i strujanje zraka. U vrijeme istraživanja tih manjih jama njihova se dubina nije smjela određivati bacanjem kamena zbog opasnosti da kamen možda ne dospije u Lukinu jamu. To bi bilo dobro radi spajanja tih jama u jedan jamski sustav, ali ne bi bilo dobro da kamen ozlijedi nekog speleologa u Lukinoj jami. Zbog toga su sve te jame istraživane s velikim oprezom, izbjegavajući svaki odron kamena.

Spajanje više jama u jedan jamski sustav (npr. u sustav Lukine jame) moglo bi imati za posljedicu, s jedne strane, povećanje ukupne dubine sustava ako bi se našao spoj neke jame koja ima ulaz na većoj nadmorskoj visini od otvora Lukine jame, a s druge strane, možda lakši pristup do nižih dijelova Lukine jame ako bi ulaz neke jame, uključujući i Ledenicu, bio na nižoj nadmorskoj visini od ulaza u Lukinu jamu.

Interes koji vlada među hrvatskim speleolozima, ali i nekih stranih zemalja za istraživanje ovih jama, posebno Lukine jame i Ledenice, velik je. Speleološka ekspedicija "Lukina jama 94", koju opet organizira KS HPS u ljetu 1994, mogla bi dati dobre rezultate.

Profesor Flek sprema se na Klek

Bilješka o jednom zaboravljenom planinarskom šlageru

VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb

Znajući da skupljam planinarske popijevke, prijatelj Andrija Tomašek poslao mi je tri planinarske skladbe. Jedna je o Velebitu (o njoj opširnije drugom prilikom), druga je prekrasna romansa o Učkoj gori, a treća je — šlager o Kleku. Ova posljednja došla mi je kao naručena; odmah sam je predložio za kulturno-umjetnički program povodom proslave 120. obljetnice hrvatskog planinarstva, koji će se održati u Ogulinu.

U rado čitanom predratnom časopisu za kulturu, kino, varijete, društvo i šport "Kulisa", u božićnom broju za 1927. godinu, kao dar čitateljima objavljen je u glazbenom prilogu album nota sa sedam šlagera, kako su tada nazivali zabavne melodije. Među njima bila je i melodija s naslovom "Što traži naš Flek kad dođe na Klek".

Naslov šlagera zvuči pomalo operetski, sadržaj teksta liči na kabaretski kuplet, a melodija je vesela, pjevna i lako se pamti, zaista pravi "šlager".

O autoru teksta, Blanki Chudobi, gotovo sve se zna. Rođena je u Zagrebu 1898. godine, cijeli je svoj život provela u njemu baveći se pisanjem i glazbom, a u svom je gradu u dubokoj starosti 1989. godine i umrla. Skladala je tridesetak zabavnih melodija i napisala više od stotinu tekstova za razne zabavne melodije. Uglazbila je na vlastite tekstove i trinaest glazbenih komedija i opereta. Napisala je riječi za dvije popularne skladbe Ljube Kuntarića koje se i danas rado pjevaju: "Ta tvoja ruka mala" i "U nedilju Ane" (danas poznata po stihu "Kad si kupim mali motorin").

Ali, kod autora glazbe melodije o Kleku nastade problem. Naveden je A. Profes. Kako u našoj glazbenoj literaturi nema podataka o A. Profesu, a o njemu mi u prvi mah ništa nije mogao reći ni naš najbolji poznavatelj zabavne glazbe Mario Kinel, pomislih da je možda riječ o A. Prodesu. U Muzičkoj enciklopediji (JLZ Zagreb, 1977) zabilježeno je u biografskoj natuknici o A. Prodesu između ostalog i ovo: "Rođen je u Sarajevu 1907, studij dirigiranja završio je 1928. u Hrvatskom glazbenom zavodu (danas Muzička akademija) u Zagrebu, bio je i operni dirigent u

Sarajevu i Beogradu. Neko je vrijeme skladao plesne i zabavne melodije, *ali anonimno ili pod pseudonimom.*"

Njegovo ime povezano je i s imenom Blanke Chudobe. U abecednom katalogu zbirke muzikalija NSB pronađoh da je libreto za Pordesovu operetu "Bosanska ljubav" napisala Blanka Chudoba. A ako još tomu dodamo da je "Flek" nastao u vrijeme kad je Pordes živio u Zagrebu, može se lako njegovo ime povezati s tim šlagerom, odnosno može se shvatiti kao anagramirana izmjena prezimena (A. Profes — A. Pordes).

I kad sam već pomislio da sam završio članak i da sam riješio pitanje autorstva glazbe, javlja mi prijatelj Mario Kinel "da onaj moj anonimni skladatelj Profes ipak postoji". Vidio je, naime, njegovo ime navedeno kao skladatelj glazbe u "špici" austrijskog filma "Sissi" (snimljen 1955. godine), koji se upravo prikazivao na televiziji. (Osim ovoga, snimljena su još dva filma o lijepoj austrijskoj carici Elizabeti, koja su također krajem prošle godine emitirana na HTV-u. Skladatelj glazbe za sva tri filma bio je A. Profes.)

Bijaše to za me iznenađujuća vijest. I što sad? Istražujem dalje!

Da bih do kraja rasvijetlio zagonetku sada već po imenu poznatog skladatelja, poslužio sam se Muzičkim leksikonom (Riemann Musik Lexikon, Mainz 1975, str. 418) u biblioteci Goethe-Institut u Zagrebu, Vukovarska avenija 64. U biografskoj natuknici o njemu stoji (u slobodnom prijevodu): Anton Franz Profes, austrijski skladatelj opereta, filmske i zabavne glazbe, rođen je 1896. u Leitmeritzu (Böhmen). Nakon glazbenog studija u Pragu, radi kao dirigent u kazalištima u Karlsbadu, Dortmundu i Stuttgartu. Od 1930. potpuno se posvećuje skladanju glazbe i za filmove. Skladao je brojne skladbe zabavnih melodija, od kojih su najpopularnije "An Sonntag will mein Süßer mit mir segeln gehen" ("U nedjelju ću sa svojom dragom ići na jedrenje") i "Was macht der Maier am Himalaja" ("Što radi Majer na Himalaji").

Sada mi je napokon bilo sve jasno! "Što traži naš Flek kad dođe na Klek" je ustvari melodija "Što radi Majer na Himalaji"! Naša Blanka Chudoba prepjevala je (a to se često događa u zabavnoj glazbi) originalni tekst šlagera, odnosno napisala sličan, ali novi tekst, prilagodivši ga

Kleku. Tako je Majer postao Flek, a Himalaja — Klek! Autor glazbe tako je otkriven, ali važnije od toga je da smo pjesmu, zbog njezine melodioznosti i "klekovskog" sadržaja, prihvatili i zavoljeli. E, pa onda i zapjevajmo!

ŠTO TRAŽI NAŠ FLEK, KAD DOĐE NA KLEK

Allegretto

GLAZBA: A. PROFES
RJEŠI: B. CHUDOBA

1. Plače sav grad, što će bit sad, jer na put se sprema profe-sor Flek, ju-rak će taj, svije-tu na kraj, sad zavi-rit; 2. Proče par ljet, ču-di se svijet, ne vra-ća se to mu bješe ze-lja sav vijek. Hi-tro će već, sla-vu on ste'e, kad se uspre glas, da Flek se vra-ća do nas! A-li u zanj, va-lja se panj, neka žena, i pre-traži naš Klek. Bo-že moj, to je he-rnj ah, silna ka-o go--ra. Ili nju tek, taj naš je Flek, gle jer o-pa-sno-sti je on vijek sklon! Što tra-ži naš Flek kao vrabac plah, koj treše strah: kad do-đe na Klek? Na go-ri bi taj i-zgu-bit mo-go profe-sorski u-gled sav svoj! Bo-re će i-ći, al' pi-ta-nje je ka-ko će si-ći? U-ći-nit' još ko-rak Ilij loš past će u sos, baš na nos!

Preporod planinarstva u Moslavini

U povodu proslave 40. obljetnice HPD "Jelengrad" u Kutini

TOMISLAV JAGAČIĆ uz suradnju VLADIMIRA ILIJAŠA i JOSIPA MUCKA

Prije četrdeset godina među planinarskim područjima u Hrvatskoj Moslavini sigurno ne bismo ni spomenuli. Tko bi pored Velebita, Gorskog kotara, Mosora, Biokova, Učke, Papuka pa i zagorskih gora posvetio pozornost šumovitoj, ali ne baš visokoj Moslavačkoj gori (vrh Humka, 489 m). Pa ipak, kako govore pisani dokumenti pohranjeni u Hrvatskom planinarskom muzeju u Samoboru, a koji su se mogli vidjeti na prigodnoj izložbi u povodu skupštine posvećene 40. obljetnici HPD "Jelengrad" u Kutini, počeci organiziranog planinarstva u Moslavini sežu u daleku 1924. godinu. Sačuvan je zapisnik osnivačke skupštine HPD, podružnica "Moslavina", Kutina, održane 7. ožujka 1924. godine, a iz njega je vidljivo, da je na njoj sudjelovalo 30 građana osnivača. Zanimljivo je pogledati njihova zanimanja. Među njima su: kotarski predstojnik, kraljevski kotarski pristav, kraljevski sudbeni pristav, odvjetnik, liječnik, apotekar, veterinar, glavar željezničke postaje, industrijalac, dva učitelja, četiri trgovca, itd. To je valjda bila većina viđenijih ljudi ondašnje male Kutine. Broj članova Društva ubrzo se popeo na 98.

Prvi počeci još neorganiziranog planinarstva u Moslavini vezani su za ime hrvatskog političara, znanstvenog radnika, prirodoslovca i književnika Ljudevita Vukotinića, koji je neko vrijeme službovao kao sudac u Ludini. Vukotinić se rodio 1813, a umro je 1893. godine — prije sto godina. Uspomeni toga zaslužnog Hrvata i, slobodno možemo reći, prvog planinara koji je pješačio Moslavačkom gorom, današnje HPD "Jelengrad" u Kutini odužit će se organizacijom memorijalnog izleta "Moslavačkom gorom s Ljudevitom Vukotinićem". Izlet će se održavati svake godine.

Spomenuto prvo planinarsko društvo "Moslavina" ugasilo se 1934, dakle, živjelo je samo deset godina.

Godine 1952. dolazim na rad u Kutinu, ni ne znajući za prve početke planinarstva u Moslavini, postojanje i rad HPD "Moslavina" (1924. – 1934.). Uspijeva mi zagrijati za osnivanje planinarskog društva nekoliko mještana, a najviše

prosvjetne radnike tadašnje Osmogodišnje škole i svoje učenike.

Za naziv društva izabrano je ime srednjovjekovne gradine Jelengrad u blizini Popovače. Sigurno da je pri izboru naziva društva odlučujuću riječ imala moja struka povjesničara i geografa. Mislim da je ime dobro odabrano. I lijepo! Ono podsjeća na burnu prošlost Moslavine i na jelena, prirodu. Društvo je u svom usponu imalo 213 članova i bilo jedino u Moslavini. I nakon mog odlaska iz Kutine aktivnost je nastavljena. Starijim članovima ostao je u sjećanju Prvi orijentacijski pohod Moslavine, održan na Moslavačkoj gori 13. i 14. travnja 1957. Na njemu su sudjelovale 23 ekipe planinara natjecatelja iz Kutine, Zagreba, Slav. Broda i Požege, zatim sudjelovanje na III sletu planinara Slavonije u Daruvaru 1958. itd. Poslije toga vremena opaža se malo pomalo stagnacija u radu.

Godine 1979. osnovano je novo planinarsko društvo "Moslavina" u Ludini (gdje je u prošlom stoljeću službovao Ljudevit Vukotinić!). Za osnivanje bio je zaslužan Vili Šiprak. Kroz minulih 14 godina društvo je organiziralo pohode u Velebit, Gorski kotar, Julijske Alpe, Treskavicu, Durmitor i sve do Tatra u Slovačkoj. Lijep obol planinarskoj djelatnosti u Moslavini daje i HPD "Yeti", osnovano 1984. u Kutini. Ove će godine proslaviti mali jubilej — desetu obljetnicu. Ovo Društvo predvodi Željko Tomac. Članovi su izveli i markirali novi "Put po Moslavačkoj gori" s pet kontrolnih točaka.

Sve su to vidljivi dokazi da planinarski pokret u Moslavini može privremeno oslabiti, ali nikad potpuno utihnuti. Pa kada je izgledalo da PD "Jelengrad" već pripada povijesti, ono je obnovljeno. Kako se to dogodilo? Od početka 1986. djelovala je u tadašnjem Srednjoškolskom centru u Kutini sekcija PD "Yeti". Na inicijativu troje profesora Centra, g. Borisa Jambrešića, g. Josipa Mucka i gđe Đurde Košković sekcija je 1990. godine prerasla u samostalno društvo. Vjerovali su da će tako ojačati planinarsko djelovanje i u školi i izvan nje. Ali društvo mora imati i naziv!

— Meni se odavna činio “Jelengrad” — pripovijeda g. Josip Mucko — tako lijepim i zvučnim imenom da sam bio njime gotovo očaran. Želio sam da novo društvo tim nazivom nastavi tradiciju starog “Jelengrada”. Danas tako izričito piše i u Statutu Društva. Osnivačka skupština obnovljenog “Jelengrada” održana je 26. travnja 1990. godine. Društvo je odmah započelo, ili bolje reći nastavilo, s organizacijom izleta. Danas mu je na čelu g. Ivica Mataić i izgledi za planinarski rad u Kutini veoma su povoljni. Evo zašto! Dok je nekada u Kutini samo jedna osnovna škola bila uporište za planinarski rad, danas je ukupno šest

škola. Kakvo bogato izvorište za mlade planinare! Uslijed ratnih prilika mnoge su gore danas nedostupne, a Slovenija preskupa. Moslavačka gora je u blizini Zagreba. Ovu predost treba iskoristiti jačanjem planinarstva u Kutini (HPD “Jelengrad” i HPD “Yeti”) i Ludini (HPD “Moslavina”) stupanjem u vezu s drugim društvima, školama i organizacijama i dobro smišljenim programima. Zbog svega onog što smo saznali na skupštini HPD “Jelengrad” u Kutini 18. prosinca 1993, vjerujemo i očekujemo preporod i procvat planinarstva u Moslavini.

Deset koristi od planinarstva

Dr. BOŽIDAR NAGY, D.I., Osijek

Koristi od planinarstva mogu se razvrstati u tri skupine: fizičko–psihičke, kulturne i etičko–duhovne.

Fizičko–psihičke koristi

1. Planinarstvo je najbolji preventiv protiv bolesti suvremene civilizacije (srce, pluća, živci...)

2. Najbolji oblik aktivne rekreacije; čovjek se ne odmara toliko kad ništa ne radi, nego kad promijeni aktivnost.

3. Planinarstvo je izvršna mentalna higijena, koristi psihičkom zdravlju. Iz sive, omeđene i monotone svakidašnjice, opterećene uvijek istim slikama (zidovi sobe, asfalt, ulice, itd.) čovjek u planinama mijenja scenarij u svojoj psihi, što djeluje regeneratorski.

4. Kroz planinarenje se neprimjetno stječe tjelesna kondicija i to na rekreativan način (dok je u športu čovjek uvijek primoran ponavljati iste kretnje da bi stekao kondiciju, a što izaziva monotoniju i dosadu).

Kulturne koristi

5. Čovjek kroz planinarstvo proširuje svoje znanje zemljopisa, povijesti, te upoznaje kulturne spomenike svoje zemlje.

6. Planinarstvo daje izvrsne inspiracije za razne umjetnosti: slikarstvo (Paul Cezanne i planina Sainte Victorie), glazbu (krasne tirolske pjesme), književnost (prvi hrvatski roman Petra Zoranića nosi naziv “Planine”), a i estetski uzdiže čovjekov duh.

Etičko–duhovne koristi

7. Planinarstvo daje temelj za zdravo rodoljublje. Tko poznaje svoju domovinu više će je voljeti!

8. Omogućuje stjecanje čvrste volje i karaktera; uči čovjeka da se mora oznojiti, svladati, malo pretrpjeti i podnijeti napor ako hoće dostići vrh i uživati u krasnim pogledima. A u životu je isto tako. Za svaki pravi uspjeh treba se potruditi i donekle žrtvovati. Dakle, djeluje odgojno i na mladež.

9. Razvija društvene vrline: altruizam, prijateljstvo, požrtvovnost, uzajamno pomaganje, itd. (U športu je redovito tako da jači želi pokazati svoju snagu i nadvladati slabijeg, dakle, nešto nagoni i atavističko, dok je u planinarstvu upravo suprotno).

10. Religioznom čovjeku omogućuje da dublje doživi svoju vjeru i susretne Boga Stvoritelja u prirodnim ljepotama.

U ovih deset natuknica sažeo je svoje dugogodišnje iskustvo isusovac otac Božidar Nagy, planinar, planinarski pisac i mislilac. O njegovoj životnoj odiseji donosimo prilog na str. 90.

Planinarska kuća “Vagon” blizu Varaždina

MILIVOJ RIHTARIĆ, Varaždin

Pitome planine Hrvatskog zagorja pružaju velike planinarske mogućnosti. Zato i nije čudno da u Zagorju ima velik broj planinarskih društava i lijep broj planinarskih kuća po zagorskim bregima. Jedno je od takvih društava “Dugi vrh” iz Varaždina. Osnovano je u lipnju 1976. na poticaj prof. Mirka Markulina iz Zagreba i Vladimira Majnarića iz Varaždina (danas su obojica pokojni). Društvo okuplja više od stotinu članova i priređuje društvene izlete ne samo po zagorskim planinama nego i diljem zemlje i u inozemstvu. Društvo je čak organiziralo i planinarsku školu. No, najviše se pročulo po svom neobičnom objektu na Grabrovici zvanom Vagon. O čemu je riječ?

Grad Varaždin smješten je u ravničarskom kraju koji zatvara planinski niz Ravna gora, Ivančica, Čevo, Topličko gorje i Kalnik. Iako na tim planinama ima domova i markiranih prilaza, uz dobru opskrbu i tradiciju, izleti iziskuju cjelodnevna izbivanja. Odlazak u prirodu vezan je za praznike i neradne dane. I ne samo to, već za mnoge preskup i neizvediv. Stoga je PD “Dugi vrh” odlučilo da u bližoj okolini grada na atraktivnoj lokaciji uredi, da tako kažemo, priručno i za svakog pristupačno mjesto radi druženja s ljudima, planinarima i prirodom. Društvo je otkupilo prikladno zemljište (vrh kose, rub šume u neposrednoj blizini vinograda, voćnjaka i lijepih pejzaža) na Grabrovici (240 m), nedaleko od na-

selja Črešnjevo. Budući da nije bilo mogućnosti za izgradnju novog čvrstog objekta, u suradnji s PD "Željezničar" Zagreb te sa zagrebačkim i varaždinskim željezničarima otkupljen je dobar teretni vagon, dopremljen (uz pomoć vojske), montiran na pripremljeno postolje, preuređen za planinarske potrebe i otvoren pod nazivom "Vagon".

Možda to nekome djeluje šaljivo, međutim, taj i takav planinarski objekt doista služi svojoj svrsi. Ubuduće naročito, jer je u suradnji s varaždinskim željezničarima nedavno preuređen i obnovljen, organizirana je opskrba i dežurstva nedjeljom i praznikom. On nije za dulje boravke, ali je odlično sklonište i odmorište. Ovdje se boravi nekoliko sati, predahne te ide dalje željenom trasom ili kući. Time su varaždinski i drugi planinari dobili ono što je tradicionalno nedostajalo: blizina i pristupačnost za svakog, a u pravom planinarskom ugođaju.

Varaždinski kraj široko je poznat po obilju povijesnih, kulturnih, gospodarskih, turističkih i prirodnih znamenitosti. Moglo bi se kazati da je svojevrsan muzej stvaralaštva ljudi i prirode, od rimskih vremena do danas. Ovdje nije moguće sve nabrojati, ali kada je riječ o najužoj lokaciji "Vagona", tada valja skrenuti pažnju na dvorac Šaulovec. U spisima se spominje već 1653.

godine, a u današnjem stilu podignut je 1791, u vlasništvu obitelji Kiš. Nedaleko je u mjestu Ilija poznata crkva u gotičkom stilu. Ovdje je mnogo toga vezano i za turska osvajanja.

Prilazi do Grabrovice i Vagona viševrsni su i svima pristupačni. Vlakom: od željezničkih stanica Doljan-Ilija ili Varaždinske Toplice (Turčin) na pruži Zagreb-Varaždin; od željezničkih stanica Vidovec na pruži Varaždin-Ivanec. Autobusom: od Varaždina do Črešnjeva te 30 minuta laganog hoda do Vagona. Osobnim kolima iz više pravaca, dok je pješaćenjem mnogo kombinacija. Najljepša je ona mimo dvorca Šaulovca te dalje uz vinograde, pola sata šetnje.

Planinari koji obilaze Zagorski planinarski put, kreću od kontrolne točke Grebengrad na Lubenjaku u Belski dol podno Čeva, potom preko Završja i Ledinca dolaze na Grabrovicu. Nastavljaju put preko kontrolnih točaka Ham, Ivančica, Ravna gora i dalje.

Vagon na Grabrovcu otvoren je nedjeljom i praznicima. Domaćin je mještani Ivan Kovačić. Skupine se mogu najaviti Dragoslavu Đorđeviću u Varaždinu, tel. 042 - 45 - 294. Ovdje se mogu dobiti i sve obavijesti.

Si bumo kucnuli z peharčekom i zapopevali one popevke naše stare, pri nas na Grabrovcu, kaj ne?!

Tko je tko u hrvatskom planinarstvu

IDEA LIGUTIĆ rođena u Splitu 25. studenog 1911. Osnovnu, građansku i trgovačku školu završila je u Splitu. Kao administrator i daktilograf radila je u Splitu i Zagrebu do umirovljenja. Planinarstvom se počela baviti 1926. u HPD "Mosor" i u njemu radila na propagandi

i kao jedan od glavnih organizatora vrlo uspjelog "Sleta mladih planinara s Jadrana" u Žrnovnici kod Splita 1962. god. Bila je i tajnik Saveza planinara kotara Split 1962 - 1965. Radila je na izgradnji doma "Malačka" na Kozjaku 1964 - 1970. i povremeno na izgradnji doma "Putalj" na Kozjaku. Od 1951. je potpomazujući član PK "Split", a 1969. je potpuno prešla iz HPD "Mosor" u PK "Split". Bila je član izvršnog odbora, predsjednik komisije za propagandu i predsjednik komisije za dodjelu priznanja i odlikovanja sve do 1988. Neko je vrijeme član suda časti. Preko 15 godina aranžirala je oglasni ormarić PK "Split" i stalno ga osvježavala novostima s planinarskih izleta. Zajedno sa suprugom Pavom, također dugogodišnjim članom planinarske organizacije, prešla je mnoge hrvatske, slovenske i BiH planine. Surađivala je u našem časopisu, zatim u lokalnoj štampi i listu "Brodosplit", a ponekad davala informacije i za Radio Split. Održavala je predavanja prigodom raznih jubileja u HPD "Mosor" i PK "Split", skupljala predavače, sastavljala plan predavanja. Čuvala je propagandni materijal i o njemu vodila materijalno knjigovodstvo. Novčano je pomagala elektrifikaciju doma "Umberto Girometta" na Mosoru, te svaku alpinističku i speleološku ekspediciju članova HPD "Mosor".

Dobila je velik broj priznanja i odlikovanja, pa tako i Zlatnu plaketu od SFK-e Hrvatske za 30 godina rada na unapređenju fizičke kulture, Srebrni znak PSH (1973), Zlatni znak PSH (1981), Srebrni i Zlatni znak PSJ. Bila je delegat na skupštini HPS 1985. i 1987. godine. (ZP)

VLADIMIRA HORVAT. Malo je žena koje imaju tako bogatu planinarsku biografiju kao Vladimira Horvat (rođ. Vitković), a uz to je osam godina predsjednica HPD "Ravna gora" u Varaždinu. Vlatka, kako je Varaždinci zovu, rodila se 5. 8. 1936. u Selnici, zagorskom selu s južne strane Ivanšćice. Školovala se u Varaždinu, gdje je završila gimnaziju. Na trogodišnjoj Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu završava studij za nastavnika matematike i zemljopisa. Odabrala je za zanimanje poziv svoje majke. Majci i ocu Eduardu duguje ljubav za planine i prirodu. Za vrijeme studija u Zagrebu učlanjuje se u PD

"Runolist", a bila je i član uprave tog društva. Završila je alpinističku školu HPS. U Varaždinu radi najprije na IV. osnovnoj školi, a 1963. prelazi na V. osnovnu školu. Ovdje osniva planinarsku sekciju koju vodi već 30 godina. Mladi planinari dolaze i odlaze na daljnje školovanje, a Vlatka ostaje. U upravnom odboru društva vrlo je aktivna, najprije devet godina kao tajnica, a sada kao predsjednica već osam godina. Odlikovana je Zlatnim znakom HPS i PSJ te Zlatnom plaketom SFK općine Varaždin. Ta su priznanja opravdana i zaslužena, jer iza Vlatke stoji preko 10 000 mladih planinara koje je u razdoblju od 30 godina vodila na planinarske izlete. Za takve izlete bilo je do danas ukupno potrebno 447 dana.

Vlatkina planinarska djelatnost poznata je i u nastavničkom zboru, koji joj je povjerio u vremenu od 1970. do 1994. vođenje 28 izleta u zemlji i u inozemstvu za prosvjetne radnike. Vlatkinim poznavanjem turističkih itinerara i višegodišnjim iskustvom koriste se i turističke agencije u Varaždinu, pozivajući je kao vodiča, jer dobro znaju da dobar vodič može i slabiji program putovanja tijekom puta podići na viši nivo, a slab vodič može i najbolji program upropastiti. Tako je Vladimira Horvat posljednje 24 godine vodila kao turistički vodič preko 400 ekskurzija, prosječno godišnje po 20 putovanja. Spomenimo i to da, uza sve brige oko vođenja društva i uzdržavanje planinarskog doma na Ravnoj gori, Vlatka svake godine za vrijeme zimskih praznika organizira i vodi školu skijanja i to pretežno na Pohorju. Njezina je zasluga i izvođenje alpskog puta sa sajlom i klinovima kroz Velike pećine na Ravnoj gori u povodu 36. sleta mladih planinara Hrvatskog Zagorja održanog 1993. na Ravnoj gori. (VJ)

BOŽIDAR NAGY (Bedekovčina 30. 6. 1941 —), svećenik. Nakon gimnazije u Slav. Brodu počinje studij na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (latinski i njemački). Godine 1961. stupa u Družbu Isusovu. Filozofiju završava na *Gregorijani* u Rimu, gdje zatim studira i teologiju (1968-1972). Od 1975. do 1977. specijalizira na Papinskom sveučilištu *Salezianumu* u Rimu katehetsko pastorale i 1978. doktorira radom o Ivanu Merzu. Za katoličkog je svećenika zaređen 1971. Nakon osam godina vjeroučiteljskog i predavačkog rada na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, urednik je hrvatskog programa na Radio Vatikanu (1982-1988). U Rimu 1987. osniva Dom hrvatskih hodočasnika i pokreće postupak za beatifikaciju Ivana Merza. Zatim je dušobrižnik u Hrvatskoj katoličkoj misiji u Parizu (1988-1993), gdje pokreće osnivanje Predstavničkog vijeća Hrvata u Francuskoj i društva *Solidarité France-Croatie* za pomoć ratom pogođenoj Hrvatskoj. Od 1993. radi u Osijeku kao dušobrižnik intelektualaca i predavač na Pedagoškom fakultetu. U radu s mladima pokazao je organizatorsku sposobnost i sklonost planinarstvu tako da je zagrebačku mladež često vodio u planine. Planinarstvom se počeo baviti kao srednjoškolac. Penjao se i na visoke vrhove (Triglav, Gran Sasso d'Italia, Mont Blanc). U publicističkom radu omiljena su mu tema biogra-

fije istaknutih ljudi u katoličkom životu. Objavio je tridesetak članaka i 12 knjiga s vjerskom tematikom. O katoličkom intelektualcu Ivanu Merzu objavio je pet knjiga. Njegova knjiga *Lurd — susret neba i zemlje* objavljena je u tri, a *Vodič kroz Rim i Vatikan* u dva izdanja. Među planinarske publiciste svrstao se biografskim djelima *Planinar Stanko* (1973) i *Ratko Čapek — osvajač Bijelih stijena* (1975), u kojima ocrtava ličnosti tragično poginulih mladih planinara vjernika. Iako su ta djela dokumentarna i osnovana na stvarnosti, pisana su čitkim propovjedačkim stilom i prožeta dubokim poznavanjem planinarstva. U knjizi o Ratku Čapeku (1931-1951) kroz usta njegova suppenjača na dramatičan je način opisana Ratkova smrtna nesreća u Špikovoj stijeni 1951. godine, a zatim autor sam daje zaključak o moralnoj op-ravdanosti planinarskog rizika. Kao planinarski mislilac razvrstao je koristi od planinarstva u tri skupine (str. 86 u ovom broju). Spomenimo o-dje da su članovi zagrebačkog PDS *Velebit* 1952. na Bijelim stijenama sagradili sklonište i nazvali ga Ratkovim imenom, a u zagrebačkoj Kustošiji postoji planinarsko društvo "Stanko Kempny".

Speleologija

● **Peta makarska speleološka škola.** Školovanje speleoloških kadrova u HPD "Biokovo" nastavlja se tradicionalno prema interesu i potrebi speleološkog odsjeka. Tako je i ova, peta po redu škola održana od 18. kolovoza do 25. listopada 1993. Vođa škole bio je speleolog Stipe Bušelić. Održana je po programu Komisije za školovanje kadrova HPS. Upisano je bilo devet polaznika, koji su i prije bili članovi društva. Od ukupnog broja upisanih sedam polaznika (Zoran Zrna, Dragan Antunović, Miloš Palija, Joško Rotica, Marin Bakota Gojak, Ivica Mladinov i Dušan Divić) završilo je školu, te time steklo naziv speleoloških pripravnika i zaslužilo prigodna uvjerenja. Svi

su kandidati prije završili Opću planinarsku školu. U tijeku škole prikazano je više diaprojekcija o radu SOH, tehnicu svladavanja vertikala, itd. Značajno je da su izvedene tri jednodnevne i dvije dvodnevne akcije na terenu, u kojima su posjećene tri špilje (Vilenjača Tučepska 40 m, Profundača 20 m, Pakina 7 m) i tri jame (Benova 21 m, Harare 41 m, Šuko 36 m). Prvenstveno je bilo istraživanje Jame pod Stipkovcem, u kojoj je dosegnuta dubina od 70 metara, s tim da u jami postoje još neke perspektive. Nastavljeno je istraživanje dijela jame Poskok, koja je duboka 161 m. (Š. Bušelić)

Publicistika

● **"Treći sport".** Pod ovim naslovom počeo je u siječnju izlaziti časopis kao "ilustrirani časopis malih sportova". Formata je A-4, polutvrdih korica, tiskan na 66 stranica s mnogo fotografija, od kojih mnoge u boji. Izdavač je Sport Art d.o.o., a glavni i odgovorni urednik Daniel Lacko. Namjera je časopisa da se piše o športovima o kojima se inače u dnevnom tisku piše malo ili nimalo. Već u prva dva broja (br. 1 za siječanj i br. 2 za veljaču i ožujak), predstavljeno je mnoštvo športova, od kojih su neki poznati, ali za neke je sigurno da svaki čitalac ne zna da uopće postoje. U oba je broja zastupljeno i planinarstvo, odnosno neke od njegovih djelatnosti. U br. 1 ima više napisa o športskom penjanju: vijest o Lynn Hill, prvoj ženi koja je stijenu El Capiten svladala smjerom "The Nose" slobodnim stilom, članak Zorana Cipeka o karakteristikama športskog pe-

njanja i vijest o rezultatima natjecanja športskih penjača održanom nedavno u zagrebačkom Domu sportova. I speleologiju je predstavio Zoran Cipek člankom "Može li više, a da bude dublje", u kojem je iznijeta kratka povijest speleologije u Hrvatskoj i rezultati istraživanja Lukine jame na Velebitu. U br. 2 nalazi se vijest o sastanku Svjetske sportsko-penjačke asocijacije (SSPA) održane 18-20. veljače u Parizu, a kojoj je predsjednik Ivica Piljić iz Splita; članak Ive Vranjicana "Zaokreni za 180°", opisujući ekstremno skijanje Branka Šeparovića niz strme padine Himalaja, članak Davora Butkovića "Šetnja kroz prebivalište bogova" objašnjavajući trekking u Nepal, i članak Pavice Knezović "Ravno do dna", otkrivajući kratkotrajno bavljenje ronjenjem u špiljama Zvonka Varošanca, TV-voditelja emisije "Obiteljski zabavnik". (Vlado Božić)

Sportsko penjanje i alpinizam

● **HPS prvi put na Zagrebačkom velesajmu.** Nakon sastanka Izvršnog odbora HPS u veljači 1993, počeo sam se s malim brojem suradnika, a na inicijativu g. Berislava Čizmečka sa Zagrebačkog velesajma, pripremati za prvi nastup hrvatskog športskog penjanja u okviru velesajamskih Dana hrvatskog športa travnja 1993. Na Velesajmu smo podigli malu umjetnu stijenu na kojoj je stalno demonstrirano penjanje i koja je sve velesajamske dane bila otvorena svakom tko se htio uz nju popeti. Za pet dana se uz lakši dio

stijene popelo približno 1 000 djece, što je visoko iznad očekivanja. Nasuprot umjetnoj stijeni bio je atraktivan izložbeni prostor na kojem je prezentirana športsko-penjačka i alpinistička djelatnost Hrvatskog planinarskog saveza. Prikazivane su video i diaprojekcije, pa je naš izložbeni prostor bio jedan od najposjećenijih. Odziv i interes publike nedvojbeno je posvjedočio da je ovo bila najveća promičbena akcija Saveza u 1993. godini. Nastup je realizirala mala grupa entuzijasta. Neki koji nemaju nikakve veze s penjanjem radili

su po cijeli dan bez odmora i naknade. Nekoliko starijih i uglednijih članova Saveza čak je i fizički pomagalo, npr. kod istovara "blažujke" za umjetnu stijenu. S posebnim pogodnostima izašla nam je ususret Uprava Zagrebačkog velesajma na čelu s g. Berislavom Čižmekom. Umjetna stijena ne bi bila podignuta da je nije u potpunosti financirala varaždinska tvrtka MEA g. Srečka Meića. Iznenađila je brza i efikasna ekipa Neven Petrović, Alkor Kolačko i Bojan Ungar, koja je pod vodstvom Lavoslava Čaklovića podigla umjetnu stijenu u rekordno kratkom roku, za svega dan i po. Komisija za športsko penjanje HPS zahvaljuje Darku Berljaku, Bojanu Ungaru, Karlu Štahelu, Nevenu Petroviću, Borisu Čujiću, Alkoru Kolačku, Lavoslavu Čakloviću, Nikoli Aleksiću, Draženu Vimanu, Antunu Filipčiču, Branku Ognančeviću i Marijani Pračić, a posebna zahvala Srečku Meiću i Berislavu Čižmeku. Ovaj prvi nastup HPS i njegovog športskog penjanja potpuno je uspio i ovakvim se manifestacijama treba još ozbiljnije posvetiti ubuduće. U okviru Zagrebačkog velesajma športa naša se djelatnost ovakvom prezentacijom najviše približava pučanstvu. Ponovo se pokazalo da se može sve za što postoji dobra volja dobrih ljudi.

(ing. Ivica Piljić)

● **AO "Rijeka".** Godina 1993. za AO "Rijeka" bila je uspješna, ali i "hirovita". Velik broj naših članova bio je i još je uvijek aktivan u domovinskom ratu, ali aktivnost nije zamrla, čak je možda i povećana. Godinu smo započeli s organizacijom zimskog tečaja penjanja, ali ga zbog blage zime i nedostatka snijega nismo mogli održati. Penjali smo uglavnom u suhoj stijeni u neposrednoj okolici Rijeke i šire, a u većem smo broju u ožujku bili na druženju svih penjača iz Hrvatske u Rovinju, u odličnoj organizaciji AO

Pula. Penjanje na suhoj stijeni usred kalendarske zime ovdje je gotovo pravilo zbog povoljne klime, što potvrđuju česti dolasci na ove stijene penjača iz unutrašnjosti Hrvatske, a također i iz susjedne Italije i Slovenije. Sredinom ožujka započeli smo s ljetnim tečajem penjanja, ali u dotadašnjem matičnom društvu (PD Kamenjak) u novom vodstvu nismo naišli na razumijevanje. To je kulminiralo osporavanjem našeg postojanja i zabranom korištenja zajedničkih prostorija, pa smo se za potrebe teoretskog dijela tečaja koristili prostorijama Zajednice Talijana u Rijeci, na čemu im se puno zahvaljujemo. Za informaciju svim našim prijateljima: od listopada 1993. djelujemo u sklopu PD "Platak", Rijeka, Korzo br. 2. Tečaj je ipak dobro organiziran i održan po planu i programu. Polazilo ga je 23 tečajca, a u vođenju tečaja, pored voditelja Stanislava Gilića, doajena riječkog i hrvatskog alpinizma, pomoć su pružili uglavnom svi iskusniji članovi odsjeka. Praktične vježbe održane su na stijenama Kamenjaka, Vranjske drage, Velog vrha i Risnjaka, a za kraj smo dva puta organizirali kamp u Dolomitima, gdje je ispenjano nekoliko klasičnih smjerova. Sudjelovali smo i na ljetnom logoru u dolini Vrata, u organizaciji KA HPS, gdje smo ponovili nekoliko znamenitih smjerova u sjevernoj Triglavskoj stijeni. Potrebno je istaknuti zavidnu žensku ulogu u tom pothvatu. Također je 6 naših članova sudjelovalo u kup natjecanju za prvenstvo Hrvatske u sportskom penjanju, koje je održano u Zagrebu na umjetnoj stijeni. U ovom kratkom pregledu nisu obuhvaćene i sve one male djelatnosti koje često život znače, ali želimo se oglasiti u ovim teškim uvjetima i reći da smo živi i da djelujemo, a pokušat ćemo biti i bolji.

(Milan Dolovčak)

Vijesti

● **30 godina POS-PSS-SPS.** Na Trećem sletu planinara Slavonije u rujnu 1965. u Velikoj prerastao je Planinarski savez kotara Osijek u Planinarski odbor Slavonije (POS). Iduće godine sjedište POS-a je Požega, a za predsjednika je izabran prof. Antun Petković. Na 9. skupštini 1984. za predsjednika je izabran Josip Muha, tajnika Đorđe Balić i blagajnika Josip Jung. God. 1987. predsjednik je Drago Trošelj, tajnik Đ. Balić, blagajnik Dragutin Rodik, a POS je preimenovan u Planinarski savez Slavonije (PSS). Na izbornoj skupštini u lipnju 1993. promijenjen je naziv u Slavonski planinarski savez (SPS), te su izabrani za predsjednika Drago Trošelj, dopredsjednika prof. dr. Vlado Obad i tajnika Đorđe

Balić. Iako rat nije završen, osnovana su nova društva: u Feričancima, odnosno u Đurđenovcu, Osijeku i u Belišću.

Zajedništvo planinara Slavonije najviše se održava u Slavonskom planinarskom putu, prvoj transvezali u Hrvatskoj. Sletovi kao oblik okupljanja imaju tradiciju još od 1934. U SPS djeluje već 24 godine stanica GSS (Požega), uoči rata osnovana je stanica vodiča, a u osnivanju je stanica čuvara prirode.

Kao zajedničke manifestacije treba istaći: slavonski Dia, foto i video festival, planinarske veselice, izložbe planinarske fotografije, planinarsko skijaške pohode, orijentacijska natjecanja i

početke slavonskog visokogorskog ekspedicionizma. Neformalna su zajednička briga planinarski domovi i zaštita planinske prirode.

Moram o spomenuti i pojedince koji su nosili ovo zajedništvo: dr. Kamilo Firinger i Miroslav Matošević iz Osijeka, te prof. Antun Petković iz Požege utrljali su put zajedništvu, Josip Muha iz Osijeka je ovu ideju prenio mlađoj generaciji na čelu s Dragom Trošeljom iz Našice i Đorđem Balićem iz Osijeka. Nikola Aleksić rodom iz Osijeka, kao dugogodišnji tajnik HPS uvijek je bio spreman pomoći slavonskom planinarstvu.

Danas na području SPS djeluju ova društva: Akademsko PD Sveučilišta Osijek, "Dilj" Sl. Brod, "Đakovo", "Jankovac" Osijek, "Klikun" Pleternica, "Krndija" Našice, "Lipovica" Cernik, "Orahovica", "Papuk" Virovitica, "Petrov vrh" Daruvar, "Sokol" Feričanci (Đurđenovac), "Sokolovac" Požega, "Strmac" Nova Gradiška i "Zanatlija" Osijek.

Na kraju valja istaći dalekovidnost temeljne odrednice organiziranja slavonskog planinarstva — okupljanje oko slavonskog gorja — koje je preživjelo 30 godina raznih društveno-političkih i teritorijalnih reorganizacija u neokrnjenom teritorijalnom ustroju. (Đorđe Balić)

● **Hrvatski orijentacisti na svjetskom prvenstvu.** Naša reprezentacija nastupila je na svjetskom prvenstvu u orijentacijskom trčanju WOC 93 u West Pointu, SAD. Pripreme su započele još u rujnu 1992, ali su se ispriječile razmirice u komisiji za orijentaciju HPS i nedostatak novca. Napokon je osnovan organizacijski odbor na čelu s iskusnim Ivanom Marchiottijem, dugo godina našim najboljim natjecateljem, a i danas jednim od najboljih unatoč dobi od 44 godine. Novac za put skupljan je pomalo, ali je svaki dan ponešto stiglo u blagajnu. Napokon je krenulo nas sedam: pet muških i dvije djevojke, preko velike bare. Preskačemo peripetije s iznajmljivanjem automobila i kreditnim karticama koje nisu vrijedile u SAD. Prvenstvo je dobro organizirano, na vrlo teškim i zahtjevnim terenima Nacionalnog parka Herriman, 30 milja sjeverno od New Yorka i 10 milja južno od West Pointa. Otvorenje je bilo u amfiteatru West Pointa, američke vojne akademije (16.000 kadeta, velik broj sportskih igrališta). Nastupilo je 35 članica IOF-a, što je bio rekordan broj. Naši rezultati baš i nisu bili sjajni. Našli smo se u šumi prepunoj kamenja i borovnica, potpuno netipičnoj za naše krajeve. Borovnice bi još i preživjeli, ali nas je kamenje uništilo. Nakon dva tjedna sve su nam noge bile pune rana i željne doma svoga. Zato je barem druženje sa starim i novim prijateljima izbrisalo sve teškoće šume. Pri slijetanju aviona na Pleso svi smo s olakšanjem odahnuili. Još jedna avantura za orijentaciste lijepo je i sretno završila.

● **Prvi registrirani markacisti.** Na prigodnom skupu markacista, održanom u Zagrebu koncem 1993. bilo je u maloj dvorani HPS preko 50

sudionika iz svih krajeva Hrvatske. Prvih desetak podijeljenih iskaznica dobili su markacisti sa najdužim stažom: Vjenceslav Jurić iz "Željezničara", te Vilma i Adolf Frančeski iz istoimenog društva, dr. Ante Rukavina iz "Visočice", Milan Sunko iz PK "Split", Slavko Tomerlin iz "Paklenice", Miljenko Pavešić iz Rijeke, Josip Muha iz osječkog "Zanatlije" i još neki. Dan markacista ove godine bit će 4-5. lipnja. (Tomislav Pavlin)

● **Videofilm za školovanje markacista** snimljen je kod slapa Brisala u Žumberačkom gorju. U filmu su "glumili" članovi Komisije za markacije HPS i članovi društva "St. Kempny" i "Jastrebarsko". Snimila ga je firma "Videomix" gdje se može naručiti po cijeni od 12 DEM (protuvrijednost u HRD). Adresa: Ivan Šlat, Cvjetna 11, Jastrebarsko, tel. 83-16-68. Film traje 33 minute.

● **Određba o znakovlju (markacijama).** Komisija za markacije HPS je radi usuglašavanja o veličini markacija odlučila da širina unutrašnjeg dijela (za bijelu boju) ima biti 6 cm, a vanjskog dijela (crvena boja) 3 cm. Ispred raskrižja ucrtava se okrugli znak, sa × ispod znaka i u širini znaka.

● **Čišćenje sljemenskih potoka "Zagrebu za obljetnicu".** Pokretači su grupa građana, Savez ŠRD Grada Zagreba, Hrvatski športsko-ribolovni savez i "Večernji list". Dana 22. veljače održan je prvi sastanak stožera, a prisustvovalo mu je 25 osoba. Bili su to predstavnici gradskog poglavarstva, Hrvatske vodoprivrede i Vodoprivrede Zagreb, Hrvatskih šuma, Agronomskog i Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, "Čistoće", Vatrogasne zajednice grada Zagreba, Saveza izviđača Zagreba, Instituta za turizam, Gradskog sekretarijata za obrazovanje, Zelene akcije, Sportskih ribolovnih društava i medija. Izabrano je operativno tijelo: dr. Josip Popović, ribarski inspektor; dr. Nikola Kezić, profesor Agronomskog fakulteta; ing. Herbert Krauthacker, direktor Šumarije Zagreb; Zvonko Marenčić, Fond grada Zagreba za vodoprivredu; Mladen Kerovac, PMF; Branka Aničić, Zavod za pejzažnu arhitekturu Agronomskog fakulteta; Nada Telišman-Košuta iz Instituta za turizam i Gordana Klarić, Zelena akcija. Dogovoreno je da se za potrebe akcije koristi telefon Zelene akcije 611-777, na koji svi zainteresirani mogu dobiti ili dati informacije. Prva akcija čišćenja održat će se 16. travnja, a obuhvatit će potoke Podsusedsko Dolje i Dubravicu. Šumarija Zagreb će osigurati traktore s vitlima za izvlačenje krupnog otpada, te nakon akcije postaviti table s ekološkim porukama. "Čistoća" omogućava besplatno deponiranje smeća u Jakuševcu, Vatrogasna Zajednica Zagreb uključivanje DVD-a s terena u čišćenje potoka, Vodoprivreda osigurava vozila za odvoz smeća, a izviđači će očistiti izvorišne dijelove potoka.

● **Planinari, ne zaboravimo Plitvička jezera.** Iako su protekle već tri godine bezrazložne okupacije naših Plitvičkih jezera, mi ih ne želimo

zaboraviti. Kako ove godine Jezera obilježavaju 45. obljetnicu što su naš nacionalni park, njihova uprava u Zagrebu odlučila se za pretisak knjige Dragutina Franića: "Plitvička jezera i njihova okolica" iz godine 1910. Ovim reprintom današnji izdavač želi mladu generaciju upoznati s domoljubnim oduševljenjem D. Franića, koji je na preko 400 stranica opisao mnoge zanimljive detalje o Plitvičkim jezerima svog vremena. Zadovoljstvo je vidjeti i shvatiti da i nakon proteklih osamdeset godina, otkako se ova knjiga pojavila, još uvijek vrijede i iznenađuju "detaljni opisi pojedinih jezera, slapova, šumskih gustiša i morfoloških rijetkosti, koje u autorovu prikazu evociraju ushićenje nad prekrasnim vidicima nebrojenih prirodnih fenomena zgusnutih na tom prelijepom dijelu Hrvatske. Potrebno je istaknuti osobitu važnost ovog djela, koje, unatoč mnogobrojnim kasnijim radovima i studijama, predstavlja jedinstveni i dragocjeni prilog hrvatskoj znanosti i kulturi" — kako je napisao akademik Andre Mohorovićić u svom predgovoru današnjem izdanju. Prisjetimo se da su baš planinari bili ti koji su prvi u većim skupinama počeli dolaziti na Plitvička jezera već prije 111 godina, kada je posjet bio otežan dugotrajnim pješaćenjem. Čitaocima "Hrvatskog planinara" pruža se prilika da uz pretplatnički popust nabave pretisak ove knjige. Narudžbenicu treba pismom ili faxom poslati na adresu Uprave parka u Zagrebu, uz naznaku hoće li naručilac knjigu podići osobno u poslovnici Uprave ili želi da mu se knjiga dostavi uz naplatu poštarine (pouzećem). Još je i sam

Franić u Uvodu knjige u svoje vrijeme napisao: "Kome pak kojekakve prilike ne dopuštaju, da najdivniji kraj Hrvatskih zemalja, naša Plitvička jezera, svojim očima vidi, taj neka bar njihov opis pročita iz vlastite duševne potrebe, pa iz ljubavi prema domovini..." S uvjerenjem da ćemo uskoro ponovno moći na Plitvička jezera, ova knjiga neka nas podsjeti na zanimljivosti Jezera i upozna s etnografijom, klimatskim prilikama, raznolikostima životinjskog i biljnog svijeta, te s književnim prinosima kako o samim Plitvicama, tako i o čitavoj Lici. Planinari, ne zaboravimo svoja Plitvička jezera!

● **Međimurski planinarski put u županijskom zemljovidu.** U Čakovcu je nedavno izdan i javnosti predstavljen prvi zidni zemljovid Županije međimurske, formata 98 × 66 cm. Za planinare je posebno značajna činjenica što je, uz ostale relevantne pokazatelje od važnosti i vrijednosti na razini te županije, ucrtana i trasa Međimorskog planinarskog puta (MPP), najsjevernijeg takvog puta u Republici Hrvatskoj, a prvoga u povijesti planinarstva u Međimurju. (Podsjećamo da je ishodišna točka toga puta Čakovec, a završna Štrigova, mjesto na krajnoj točki Republike Hrvatske prema Republici Sloveniji.) Ta činjenica bila je ujedno presudna za davanje prioriteta obnovi markacija i drugih obilježja u MPP-u, na što su se obvezali sudionici nedavno održane izborne ili, preciznije rečeno, obnoviteljske skupštine

Uprava Nacionalnog parka "Plitvička jezera"
ZAGREB, Trg Kralja Tomislava 19. – HRVATSKA
Telef.: 041/432-152, 442-448, 432-046, Fax: 041/432-046

NARUDŽBENICA

Neopozivo naručujem primjeraka pretiska knjige
PROF. DRAGUTIN FRANIĆ "PLITVIČKA JEZERA" iz 1910. godine
po pretplatnoj cijeni od **44 DM** (protuvrijednost u HRD)
U slobodnoj prodaji cijena knjige biti će 50% veća.
Knjiga se štampa u ograničenom broju primjeraka!

Ime i prezime: Zanimanje:

Adresa i poštanski broj:

Telefon i fax: Zaposlen u:

JMBG:

Knjigu ću (od)platiti: odjednom, u 2 rate, gotovinom, čekom, pouzećem (zaokružite odabrano) na naš račun br: **30101-603-20514** Zagreb

Uplata prema srednjem kursu Narodne banke Hrvatske na dan uplate.

Pretplatna cijena vrijedi za donosioca ove narudžbenice do konca mjeseca travnja 1994. godine, odnosno nakon otplate knjige na odabrani način, te uz naznaku kako će knjiga biti preuzeta: osobnim preuzimanjem kod izdavača ili dostavom na adresu uz naplatu poštarine pouzećem.

NATJEČAJ ZA PLANINARSKE DIJAPOZITIVE

Hrvatski planinarski savez raspisuje natječaj za najbolje dijapozitive. Uvjeti:

- veličina od leica formata (24 × 36 mm) naviše
- motivi iz hrvatskih planina, ljetni ili zimski
- rok dostave 23. svibnja na adresu Saveza

Najbolji dijapozitivi bit će nagrađeni i objavljeni u Planinarskom kalendaru koji za 1995. godinu izlazi u povodu 120. obljetnice organiziranog hrvatskog planinarstva.

HPD "Želzna Gora" iz Čakovca, koje putem upravlja. (F. Marciuš)

● **PD Biokovo u Makarskoj** 2. siječnja je održalo 20. novogodišnji uspon na Biokovo. U kolu odvažnih bila je trojka s iskusnim D. Ercegom. 16. siječnja po 13. put je obilježena tragična smrt člana Slobodana Ravlića pohodom 27 članova i polaganjem vijenca. Jedanaest članova logorovalo je 7 dana u Sloveniji, u dolini Tamar. Novac za taj pohod zaradili su šumskim radovima. Sedam sudionika tek je završilo planinarsku ili speleološku školu. Član Ivo Puharić održao je predavanje o Biokovu na Tribini Matice Hrvatske. Članovi pomažu RTV-tornju na vrhu Biokova osiguranjem i vođenjem njihovih ekipa na Sv. Juru u najtežim zimskim prilikama. (Ivo Puharić)

● **Vodim vas po Čićariji.** Svakog vikenda spreman sam da po Čićariji vodim skupine od pet planinara naviše, s time da sam plaćam svoje troškove. Noćenje u skloništima Račja Vas i Korita. Moj telefon: 193-101, na poslu 529-294 i 529-278. Josip Sakoman, 41090 Zagreb-Susedgrad, Malešnica 37.

● **HPD "St. Kempny"** iz zagrebačke Kustošije je na izvanrednoj skupštini 5. veljače popunilo upravu. Novi pomoćnik sadašnjem predsjedniku, Dragi Županić, je dopredsjednik Mijo Gorski, tajnik Mario Blaženović, a uz izlete i hodočašća, promičbu će voditi Tomislav Pavlin. Planom je predviđena planinarska škola od 1. ožujka, uređenje planinarskog skloništa na Vel. Lubenovcu u Velebitu (otvorenje je predviđeno 2. srpnja), organizacija hodočašća na M. Bistricu, te suradnja sa novoosnovanom bratovštinom Sv. Bernard iz Samobora. (Tomislav Pavlin)

● **HPD "Martinišćak"** iz Karlovca održalo je skupštinu 27. veljače u planinarskoj kući na Dobri u Zadobaru, zapravo vikendici koju je društvu ustupio Faruk Pašalić. U osnovnoj školi "Banija" djelovala je u 1993. planinarska grupa od 87 učenika, članova "Martinišćaka", koja je do sada narasla na 138 članova. S njima radi Jasminka Petrekanić. Aktivna je i grupa na Ekonomskoj školi koju vodi prof. Tomislav Majetić. Društvo redovno organizira predavanja svakog četvrtka u Domu umirovljenika. O njima se brine potpredsjednica ing. Jasenka Mikšić. Desetak članova je na skupštini dobilo nagrade ili pismena priznanja za požrtvovani rad, a tri su člana predložena za

priznanje HPS: tajnik Antun Petrekanić (za zlatni znak) te Marina Šojat i Marija Đaković (za bronzani). Za predsjednika društva izabran je Josip Grdina, za predsjednika upravnog odbora Olga Morić, referent za izlete je Marina Šojat, za predavanja Branko Rajer, propagandu Zdenko Vanjček, školovanje kadrova Biljana Bekić, zaštitu prirode Zora Živni, podmladak Jasminka Petrekanić i uređenje izloga Marina Šojat. Članovi upravnog odbora su Etika Lazarević, prof. Tomislav Majetić, Marija Đaković i Marina Šojat. (dr. Ante Starčević)

● **PD "Monter"** promijenilo je naziv i adresu. PD "Trešnjevka-Monter" sada ima sjedište na adresi: Zagreb, Park Stara Trešnjevka br. 2, Područni ured Trešnjevka, soba br. 13. Tradicionalni Proletni pohod na Žumberak ove će godine biti u subotu 18 lipnja. Obavijesti kod gđe Ljkerke Farkaš, tel. 522-984.

● **HPD Beliše** osnovano je 29. siječnja na skupštini u Belišću. To je 15. društvo u Slavoniji. Predsjednik mu je Krno Hornung, tajnik Ivan Andelfinger. G. Hornung ima gotovo 20-godišnji planinarski i speleološki staž, što se odrazilo i na uspješnom skupljanju članstva.

● **25. obljetnica Velebitskog planinarskog puta** bit će obilježena proslavom u subotu 13. kolovoza na Velikom Alanu iznad Jablanca.

● **U pripremi novi vezni put po Velebitu.** Komisija za markacije HPS priprema novi vezni put koji će obuhvatiti u srednjem i sjevernom Velebitu niz dosad malo poznatih točaka, npr. Mali Rajinac, Jezera, Pivčevac, Hajdučke i Vratarske kukove, jamu Varnjaču, V. Kozjak, Laktin vrh, Matijević brijeg i dr. Predviđen je dnevnik puta s vodičem i priznanje onima koji posjete sve kontrolne točke. (T. Pavlin)

● **HPD "Željezničar"** u Zagrebu održao je 15. ožujka izvanrednu skupštinu na kojoj je, među ostalim, izabran novi upravni odbor na čelu s ing. Damirom Bajsom. Tajnik ostaje Lujo Staničić. Dosadašnjem predsjedniku Juri Marukiću pljeskom je izražena zahvalnost za trogodišnji vrlo uspješan mandat, u kojem je bila osobito uspješna briga za dom na Oštrcu. Očekuje se da će pomlađena ekipa nastaviti još većim elanom. (ŽP)

● **HPD "Yeti"** iz Kutine organiziralo je 30. siječnja obilazak Kružnog puta po Moslavačkoj

Gori. Oko 120 planinara iz Kutine, Zagreba i Daruvara obišlo je trasu G. Jelenska, jezero Mikleuška, Bela crkva, Humka, Garić grad, Kolčnica, G. Jelenska. Na najvišoj točki (489 m), bio je odmor uz čaj. Vrijeme lijepo, organizacija dobra, svi zadovoljni. "Yeti" zahvaljuje gostima što su došli u tako velikom broju u Moslavinu.

(Slavko Lupoglavac)

● **HPD Strahinjčica** iz Krapine javlja da će dom na Strahinjčici biti do 30. 10. otvoren za veće skupine po dogovoru vikendom. Dogovor je moguć telefonom 049-71314 od 7-8 sati, 13-13,20 i 21-22,30. O "Kajbumščakovom putu" obavijesti se mogu dobiti na adresi: HPD "Strahinjčica", 41230 Krapina, Magistratska ul. 10. Predsjednik je Jeronim Ferček (Setalište hrv. narodnog preporoda 3, tel. 049-71314), a tajnik Filip Majić (Zrinsko-Frankopanska 3, tel. 049-71151).

● **Ponovno okupljanje čakovečkih planinara.** Nakon nekoliko godišnje evidentne nedjelotvornosti čakovečkih planinara okupljenih u PD "Želzna gora", na poticaj onih najupornijih konačno je potkraj siječnja sazvana izborna skupština. Izvjestitelj je u izvješću o (ne)radu društva u minulom dobu svu krivnju neprikriveno pripisao dosadašnjem vodstvu. Nakon toga dana mu je razrješnica, pa je umjesto njega izabran novi upravni odbor, koji će, nadamo se, potaknuti ponovni procvat društva. Tako je za novog predsjednika izabran Franjo Marciuš, za dopredsjednicu Katica Vukšić i tajnika Bojan Kocijan. Izmjenom statuta društvu je vraćen njegov prvobitni naziv, pa se ono sada zove Hrvatsko planinarsko društvo "Želzna gora" Čakovec.

● **PD Đakovo na Aconcagui.** Obilježavajući 15. godinu svog društva, 4. siječnja krenuli su na najviši vrh Amerike, Aconcagui (6960 m) članovi Igor Mikulić, Branko Kindl i Željko Glavaš pod vodstvom Mire Laya. Dana 25. siječnja uspjeli su se na vrh popeti Glavaš i Mikulić. Tako su nakon Mont Blanca, Tatra, Grossglocknera, Visokog Atlasa, Pirineja, Gran Paradisa, Kilimandžara, Ararata i Elbrusa, Đakovčani u svojih 15 godina uspjeli staviti svoju zastavu i na Aconcagui.

(ML)

● **Deset godina PD "Planik" u Umagu.** U želji da se ljubiteljima prirode omogući lakše kretanje u prirodi, u Umagu, turističkom mjestu na zapadnoj obali Istre, osnovano je planinarsko društvo "Planik". Bilo je to u mjesecu studenom 1983. godine. Krajem 1993. (4. prosinca) obilježen je desetogodišnji jubilej radno-svečanom skupštinom na kojoj je ukratko prikazan rad u

proteklim razdoblju i izražena zahvalnost najistaknutijim nosiocima djelatnosti. Društvo je za svog kratkog postojanja postiglo zapažen uspjeh, kako po broju članova (preko 500), tako i u organiziranju planinarskih pohoda, izleta i druženja. Društvo je u prvom razdoblju organiziralo i po dva planinarska izleta mjesečno s razmjerno velikim brojem izletnika koji su imali prilike uživati u ljepotama mnogih planina, počev od Istre pa do Triglava, Velebita, Snežnika, Porezna itd. Omogućilo je da mnogi članovi upoznaju značajna urbana naselja u Istri i šire (Grozňjan, Oprtalj, Boljun, Mošćenice, Kožljak, Draguč, Sovinjak, Hum i dr.). Ratne okolnosti utjecale su da je rad Društva u 1991. godini zastao, ali se već početkom 1993. nastavlja tako da je tokom 1993. godine organizirano 11 planinarskih izleta, od kojih i jedan na Triglav. (Josip Žmak)

● **Ispravci.** U prošlom broju na str. 27. u članku "Sveta Barbara na Sljemeni" spominje se da je kip ove svete izradio neki naivac iz Bistre. Točno je da je taj drveni kip izradio umjetnik Andrija Kusanić, šumarski tehničar iz Karlovca. Na str. 28. spominje se mogućnost da je Rudarski vrt na Sljemeni povezan s Francuskim rudnicima kod donje stanice skijaške žičare, međutim, takva povezanost geološki nije moguća, a niti je tehnički izvediva zbog velike udaljenosti. Autor slike na zadnjoj strani korica je dr. Milan Dečak (1983-1968), a ne kao što je pogrešno navedeno na str. 23.

● **Planinarske gojzerice,** kvalitetne iz uvoza, broj 39-42 po 100 DEM (u dinarima). Pogledati u HPD "Zagreb Matica", Bogovićevo 7 III, srijedom 20-21,30 h. Tel 421-070 (17-19 h) i 614-122 (8-15,30).

● **Kupujem NP 1-2, 1985 i 3-4, 1990** jer mi nedostaju za kompletiranje godišta. Željko Matišin, tel. 343-891.

● **Posjetite planinarska predavanja B. Puzaka "Peru, Bolivija, Čile" 5. svibnja i D. Berljaka "140 godina osvajanja Mount Everesta" 2. lipnja, oba u 19 sati, u predavaonici Dječje klinike na Šalati broj 4, prizemno. Organizator PD KBC "Maksimir".**

● **Posjetite na Zagrebačkom velesajmu u travnju** ove godine izložbeni prostor Hrvatskog planinarskog saveza i okušajte svoje penjačke sposobnosti na umjetnoj stijeni koja će tom prilikom biti montirana.

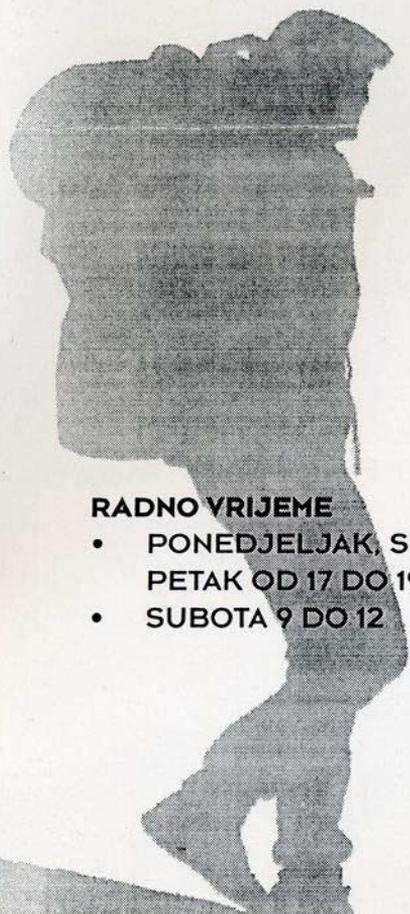
POSJETITE NAS U NAŠEM PRODAJNOM PREDSTAVNIŠTVU KOJE SE
NALAZI U UGODNOM AMBIJENTU NEKADAŠNJEG PLANINARSKOG
MUZEJA U ZGRADI HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA

Nudimo Vam izbor najkvalitetnije opreme za
planinarenje, alpinizam, speleologiju, logorovanje...

Ponudu neprestano povećavamo a zastupljeni su
najkvalitetniji domaći i strani proizvođači.

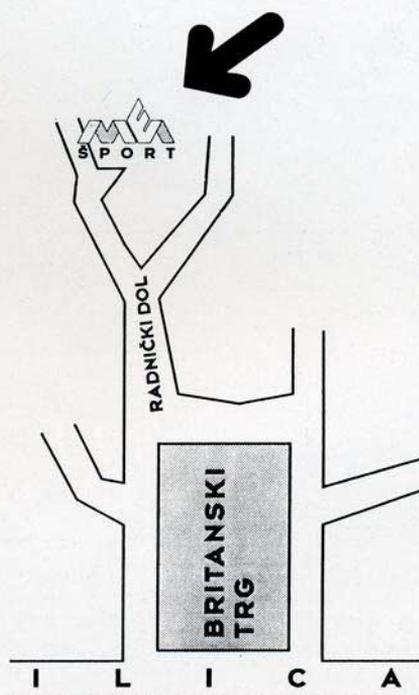
Trebate li »ruksak«, putnu torbu, šator, vreću za
spavanje ili što drugo...

DOĐITE, ČEKAMO VAS!

RADNO VRIJEME

- PONEDJELJAK, SRIJEDA,
PETAK OD 17 DO 19
- SUBOTA 9 DO 12

Kozarčeva 22 • tel: (041) 441-088, 448-774

CHROMOS

Tvornica grafičkih boja

CHROMOS

Printing Ink factory

Za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izrađujemo boje i primjese.

Za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliestera,
- boje za bojenje gume.

Zagrebačka 30, 41430 Samobor
Telefon: 041/ 782-122

Telefax 041/ 782-430
Telex: 21717 chrom rh